

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE SOL KLARNET VE
YAPIM USTALARI**

Furkan ÜSTÜNDAĞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Hazan KURTASLAN

ANTALYA – 2022

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SOL KLARNET VE
YAPIM USTALARI

Furkan ÜSTÜNDAĞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Hazan KURTASLAN

ANTALYA – 2022

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

17/08/2022

Furkan ÜSTÜNDAĞ

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Furkan ÜSTÜNDAĞ tarafından hazırlanan Türkiye'de Sol Klarnet Ve Yapım Ustaları başlıklı bu çalışma 17/08/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Cengiz ŞENGÜL

Başkan

İmza

Doç. Dr. Hazan KURTASLAN
(Danışman)

Üye

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Nail DEMİRCİOĞLU

Üye

İmza

Prof. Dr. M. Fadıl SÖZEN

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecinde çalışmama olan katkıları ve motivasyonu için değerli danışmanım Doç. Dr. Hazan KURTASLAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca değerli fikirleriyle ve sürecin her aşamasında yanımda olan kıymetli hocam Prof. Dr. Cengiz ŞENGÜL'e ve yine tez savunma sürecimde kıymetli fikirleriyle beni yönlendiren Dr. Öğr. Üyesi Nail DEMİRCİOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Annem Meryem ŞEKER başta olmak üzere, tüm süreçlerde destekleriyle yanımda olan Ceren ŞAHİN, Hakan ŞAHİN, Volkan TEMEL, Fulya ADİZEL ve mesleki gayem olan tüm Gençlik Orkestrası öğrencilerim ile Kemer Belediye Başkanı Necati TOPALOĞLU'na minnetlerimi sunarım.

Furkan ÜSTÜNDAĞ

Antalya, 2022

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Furkan ÜSTÜNDAĞ
	Numarası	20185301004
	Anabilim Dalı	Müzik Ana Bilim Dalı
	Danışmanı	Doç. Dr. Hazan KURTASLAN
Tezin Adı		Türkiye'de sol klarnet ve yapım ustaları

ÖZ

Dünya müzik kültürü içerisinde bireysel ya da orkestra içinde icra edilen birçok nefesli çalgı bulunmaktadır. Bu çalgılardan bir tanesi de klarnettir. Geçmişten günümüze; mibemol, si bemol, do, la, labemol, sol, alto, bas ve kontrbas olmak üzere 9 farklı tonda klarnet mevcuttur. Bu klarnetler, Albert (Alman) ve Boehm (Fransız) olmak üzere iki farklı perde sistemine göre üretilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'ye sol klarnetin girişi, yayılması, sol klarnetin parçaları, perde sistemi, boru tasarımı ve yapımında kullanılan ağaçlar ile yapım ustalarının tanıtılması ve ustaların yapmış oldukları klarnetlere ait görüşlerin incelenmesidir.

Çalışma nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılmıştır. Model olarak nitel araştırmalar için kullanılan durum çalışması modeli tercih edilmiştir. Araştırma için veriler dokümanların incelenmesi ve görüşme yoluyla ile toplanmıştır. Görüşmeler sırasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise verilerin anlaşılabilmesi ve betimlenebilmesi amacıyla betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır.

Yapılan çalışma sonucunda, Türkiye'de Albert perde sistemine göre sol klarnet icrasının çok yaygın olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle Türkiye'de bu çalgının yapımına yönelik altı çalgı yapım ustası tespit edilmiştir. Bu ustalardan elde edilen veriler ışığında bu çalgıya yönelik en çok kullanılan malzemenin grenadil ağacı olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Abanoz, Çalgı Yapımı, Grenadil, Sol Klarnet

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

Student	Name Surname	Furkan ÜSTÜNDAĞ
	Number	20185301004
	Department	Music
	Advisor	Doç. Dr. Hazan KURTASLAN
Thesis Name		G Clarinet and building masters of it in Turkey

ABSTRACT

In the world music culture, there are many wind instruments that are performed individually or in an orchestra. One of these instruments is the clarinet. From past to present; Clarinets are available in 9 different tones: mibemol, b flat, do, la, labemol, sol, alto, bass and double bass. These clarinets are produced according to two different fret systems, Albert (German) and Boehm (French).

The aim of this study is to introduce the left clarinet to Turkey, its spread, the parts of the left clarinet, the fret system, the pipe design and the trees used in its construction, and the masters of construction and to examine the views of the masters on the clarinets they have made.

The study was conducted using qualitative research methods. The case study model used for qualitative research was chosen as the model. The data for the research were collected by examining the documents and interviewing. A semi-structured interview form was used during the interviews. In the analysis of the data, descriptive analysis technique was used in order to understand and describe the data.

As a result of the study, it was determined that the left clarinet performance is very common in Turkey according to the Albert fret system. For this reason, six instrument makers have been identified for the making of this instrument in Turkey. In the light of the data obtained from these masters, it has been determined that the most used material for this instrument is grenadil wood.

Key words: Ebony, Grenadil, Instrument Making, Left Clarinet,

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	2
1.2. Alt Problemler.....	3
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.6. Varsayımlar.....	3

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	4
2.1. Klarnet ve Tarihsel Gelişimi	4
2.2. Klarnetin Bölümleri	6
2.2.1. Ağızlık (Bek).....	7
2.2.2. Barıl (Fıçı)	7
2.2.3. Üst Gövde.....	8
2.2.4. Alt Gövde	9
2.2.5. Kalak	9
2.3. Klarnetin Sistemleri	10
2.3.1. Johann Christoph Sistemi	10
2.3.2. Ivan Müller Klarnet Sistemi	11
2.3.3. Klose ve Boehm Klarnet Sistemi	13
2.3.4. Albert ve Oehler Klarnet Sistemi	14
2.4. Klarnet Türleri.....	14

2.4.1. Mi Bemol Klarnet.....	16
2.4.2. La Klarnet.....	16
2.4.3. Bas Klarnet	17
2.4.4. Si Bemol Klarnet	18
2.4.5. Do Klarnet	18
2.4.6. Alto Klarnet (Mi Bemol).....	19
2.4.7. Kontra Bas Klarnet.....	19
2.4.8. La Bemol Klarnet	19
2.4.9. Sol Klarnet.....	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM	21
3.1. Araştırmanın Modeli	21
3.2. Evren ve Örneklem	21
3.3. Veri Toplama Araçları	22
3.4. Verilerin Analizi.....	23

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR	24
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar: Türkiye’ye Sol Klarnetin Girişi ve Yayılması	24
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar: Türkiye’de Kullanılan Sol Klarnetin Parçaları, Perde Sistemi, Boru Tasarımı ve Yapımında Kullanılan Ağaçlar	27
4.2.1. Bek (Açık ve Kapalı).....	27
4.2.2. Kamış.....	29
4.2.3. Bilezik	29
4.2.4. Baril	31
4.2.5. Üst Gövde.....	31
4.2.6. Alt Gövde	32
4.2.7. Kalak	32
4.2.8. Perde Sistemi.....	33
4.2.9. Boru Tasarımı.....	40
4.2.10. Türkiye’de Sol Klarnet Yapımında Kullanılan Ağaçlar.....	43

4.2.10.1. Gül Ağacının Özellikleri	44
4.2.10.2. Zeytin Ağacının Özellikleri	45
4.2.10.3. Abanoz Ağacının Özellikleri	46
4.2.10.4. Grenadil Ağacının Özellikleri	47
4.2.10.5. Şimşir Ağacının Özellikleri	47
4.2.10.6. Ceviz Ağacının Özellikleri	48
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular: Türkiye’de Sol Klarnet Yapım Ustaları	49
4.3.1. Ahmet ÖZDEMİR (1932-2014).....	49
4.3.2. Aydan AKINERİ.....	50
4.3.3. Ramazan KOR.....	51
4.3.4. Ceyhun BİLGİN.....	52
4.3.5. Erman ÖZDEMİR	52
4.3.6. Doğan UĞRAŞ.....	53
4.3.7. Klarnet Ustaları ile Yapılan Görüşmeler	54
4.3.7.1. Klarnet Yapımcılarının Türkiye’de Sol Klarnetin Kullanıldığı Müzik Türlerine İlişkin Görüşleri.....	54
4.3.7.2. Klarnet Yapımcılarının Türkiye’de Sol Klarnet Yapımının Gelmiş Olduğu Noktayı Değerlendirmelerine İlişkin Görüşleri:	56
4.3.7.3. Klarnet Yapımcılarının Sol Klarnet Yapımında Kullandıkları Ağaç Türüne İlişkin Görüşleri:	58
4.3.7.4. Klarnet Yapımcılarının Sol Klarnet Yapımında Kullandıkları Ağaç Türünü Tercih Etme Nedenlerine İlişkin Görüşleri:.....	59
4.3.7.5. Klarnet Yapımcılarının Boehm ve Albert Sistemde Yapılan Sol Klarnetlere İlişkin Görüşleri:	60
4.3.7.6. Klarnet Yapımcılarının Fabrikasyon Üretim Sol Klarnetlere İlişkin Görüşleri:	62
4.3.7.7. Klarnet Yapımcılarının Türkiye’de Sol Klarnet Yapımının Yaygınlaşmasına Yönelik Görüşleri:.....	63
BEŞİNCİ BÖLÜM	
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	65
5.1. Sonuç.....	65

5.2. Öneriler	67
KAYNAKÇA.....	69

KISALTMALAR LİSTESİ

Cm : Santimetre
G : Sol Majör Akoru
Hz. : Hertz
Mm : Milimetre

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Şalümo (Url-1).....	5
Şekil 2. Klarnetin Bölümleri (Url-9).....	6
Şekil 3. Ağzlık (Bek) Örneği (Url-7).....	7
Şekil 4. Barıl Birleşimi (Url-7).....	7
Şekil 5. Sol Klarnetin Üst Gövdesi (Url-7).....	8
Şekil 6. Si Bemol Klarnetin Üst Gövdesi (Url-7).....	8
Şekil 7. Si Bemol Klarnetin Alt Gövdesi (Url-7).....	9
Şekil 8. Sol Klarnetin Alt Gövdesi (Url-7).....	9
Şekil 9. Kalak Örneği (Url-7).....	9
Şekil 10. Johann Cristoph Sistemi (Url-10).....	10
Şekil 11. Şalümonun Gelişim Örnekleri (Url-11).....	11
Şekil 12. Ivan Müller Klarnet Sistemi (Url-12).....	11
Şekil 13. Klose ve Boehm'in Oluşturduğu Klarnet Sistemi (Url-14).....	13
Şekil 14. Albert ve Oehler Sistem Klarnet (Url-15).....	14
Şekil 15. Alman Sistem Klarnet (Url-2).....	15
Şekil 16. Fransız Sistem Klarnet (Url-3).....	15
Şekil 17. Mi Bemol Klarnet (Url-3).....	16
Şekil 18. La Klarnet (Url-4).....	16
Şekil 19. Bas Klarnet (Url-5).....	17
Şekil 20. Si Bemol Klarnet (Url-6).....	18
Şekil 21. Do Klarnet (Url-7).....	18
Şekil 22. Alto Klarnet (Url-7).....	19
Şekil 23. Kontra Bas Klarnet (Url-7).....	19
Şekil 24. La Bemol Klarnet (Url-7).....	19
Şekil 25. Sol Klarnet (Url-8).....	20
Şekil 26. Do Tonu Çalgılara Göre Klarnet Çeşitleri Transpoze Tablosu.....	20
Şekil 27. Mızık-i Hümayun (Url-34).....	25
Şekil 28. Bek Örnekleri (Url-17).....	27
Şekil 29. Sert, Yumuşak, Çok Yumuşak Kamış Örneği Kamış Örneği (Url-18).....	29

Şekil 30. Deri Klarnet, Metal Klarnet, Örgü Klarnet, Gümüş Klarnet Bilezik Modelleri (Url-19,20,21,22)	29
Şekil 31. Baril Örneği (Url-23).....	31
Şekil 32. Sol Klarnetin Üst Gövdesi (Url-24).....	31
Şekil 33. Sol Klarnetin Alt Gövdesi (Url-24).....	32
Şekil 34. Kalak Örnekleri (Url-25)	32
Şekil 35. Klarnet Tuşları	33
Şekil 36. Klarnet Parmak Pozisyonu Örneği (Url-28).....	34
Şekil 37. Tuş Gösterimi (Url-29).....	34
Şekil 38. Klarnetin Ses Genişliği (Url-30).....	36
Şekil 39. Nim Perdesi Örneği (Url-31).....	37
Şekil 40. Üfleme Teknikleri (Url-32)	38
Şekil 41. Parmak Pozisyonları (Url-33).....	40
Şekil 42. Klarnetin Genel Parçaları (Url-35)	40
Şekil 43. Bek Örneği (Url-26)	41
Şekil 44. Sol Klarnet İçin Üretilmiş Baril (Url-27)	42
Şekil 45. Gül Ağacı Sol Klarnet (Url-36).....	45
Şekil 46. Zeytin Ağacı Sol Klarnet.....	46
Şekil 47. Abanoz Ağacı Sol Klarnet (Url-38).....	46
Şekil 48. Grenadil Ağaçtan Sol Klarnet	47
Şekil 49. Şimşir Ağacı Sol Klarnet (Url-37).....	48
Şekil 50. Ceviz Ağaçtan Sol Klarnet	49
Şekil 51. İbreli Ayarlı Baril	54

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Evrensel müzik denildiği zaman akla gelen enstrümanlardan biri olan klarnet, birbirinden farklı toplumların yapmış olduğu müzikler açısından her alanda kendini kanıtlamış bir enstrüman olmakla beraber, tarihin her sayfasında kendine yer edinmiş olması onu ehemmiyetli bir çalgı yapmaktadır. Klarnet, dünya müziklerinde 18. yüzyıldan sonra birçok alanda kullanılmaya başlanmıştır.

Klarnet ülkemizde genellikle bir davul eşliğinde icra edilmektedir. Davul ve klarnet Türk toplumunda eğlencelerde, kına ve düğünlerde sıklıkla kullanılmaktadır. Ege bölgesinde yaygın olarak bilinen zeybekler, Klasik Türk müziğin fasıl geleneği, Trakya bölgesinin horo-karşılama havaları, Elâzığ, Erzurum, Diyarbakır ve Erzincan ilinin geleneksel nitelikteki müzikleri gibi örneklerle beraber klarnet, Türk toplumunun hemen hemen her bölgesinde kendine ait bir yer edinmiştir.

Klarnet, Türk müziğine girişiyle beraber yüz yıldan fazladır kullanılmakta ve Türk müzik kültürünün yegâne enstrümanlarından bir tanesi durumundadır. Bu sanatı icra eden öğrencilerin ellerinde yeterli kaynağın bulunmayışı, onları klarneti daha farklı öğrenme yollarına sürüklemiştir. Bu yollardan biri kişinin kendi kendine öğrenme şekli olan deneme yanılma yöntemi olduğu bilinmektedir. Bir diğeri ise usta çırak ilişkisi ile öğrenme yöntemidir. Usta çırak ilişkisi öğrenme yöntemi Türkiye’de sol klarnet icrasının yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Klarnetin perde ve tuş sisteminin mikrotonal müzik yapısına uygun olmadığı bilinmektedir. Türk klarnistler, Albert sistemde bu mikrotonal icralarını yaparken belli başlı yöntemlere başvurmaktadırlar. Bu yöntemler çene baskısını azaltmak, dudakların salımı, kamış sık-gevşet gibi yöntemler olarak ifade edilmektedir. Türkiye’de sol klarnet yapımı kişiye özel olduğu için kişinin dudak yapısına göre bu teknikleri en iyi uygulayabileceği bek (ağızlık), yapım ustaları tarafından özel olarak hazırlanmaktadır.

Batı müziği çalgılarının kullanımı, çok seslilik doğrultusunda meydana gelen yeni müzik anlayışı II. Mahmut tarafından Mızıka-i Hümayun’un kurulmasına müteakip başlamaktadır. II. Abdülhamit dönemine kadar gelişim gösteren anlayış

Batı Müziği referans alınarak geliştirilmiştir. Ayrıca Mızıka-i Mümayun, dönem içerisinde konservatuvar niteliğinde sanatçıların yetiştiği bir kurum halini almış, batı müziği notalar ve repertuvarın hakkında bilgi sahibi müzisyenler yetiştirmiştir (Kurtaslan ve Hepyücel, 2016, s.395).

Klarnetin tarihsel gelişimi, çeşitleri, bölümleri aynı zamanda da farklı klarnet sistemleri, boru tasarımı ve sol klarnet yapımında kullanılan ağaçlar, sol klarnetin Türk musikisine giriş aşamaları, sol klarnetin Türk müziğinde daha aktif ve daha yaygın olması durumları araştırma içerisinde sunulmuştur. Bu doğrultuda Türkiye’de bulunan sol klarnet yapım ustaları araştırılmış ve ulaşılan yapım ustalarının görüşleri doğrultusunda klarnet yapımı konusunda aydınlatıcı bilgiler elde edilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Dünya müzik kültürü içerisinde bireysel ya da orkestra içinde icra edilen birçok nefesli çalgı bulunmaktadır. Bu çalgılardan bir tanesi de klarnettir. Geçmişten günümüze; mibemol, si bemol, do, la, labemol, sol, alto, bas ve kontrbas olmak üzere 9 farklı tonda klarnet mevcuttur. Bu klarnetler, Albert (Alman) ve Boehm (Fransız) olmak üzere iki farklı perde sistemine göre üretilmektedir.

Bunların arasında klarnetin bir türü olan sol klarnetin dünyada ilk olarak kim tarafından ve ne zaman üretildiği bilinmemekle birlikte, Türk klarnet icracılarının sıkça tercih ettiği bir klarnet türü olmaktadır. 75 ile 78 cm uzunluğunda değişken bir yapıya sahip bu klarnetin Fransız ve Alman sistemlerinde tasarımları bulunmaktadır. Türkiye’de usta çırak öğretisi ile daha çok Albert (Alman) sistemin kullanılmasından dolayı, Türk müziğinde de bu sistemin tercih edildiği görülmektedir. Usta çırak öğretisi, eğitim öncesi ya da eğitim esnasında çırağın ustasından görmüş olduğu enstrümanı çalmak istemesi, ustasının yönlendirmeleri gereği uygulamalarında o enstrümanı kullanması veya enstrümanı ustası gibi icra etmek için uğraş vermesi olarak tanımlanmaktadır. Bu sebeple de Alman sistem klarnet, Türk toplumunda yaygınlaşmasının temellerini taklit ilişkisi ile atmıştır.

Klarnetin birbirine geçmeli ve sökölüp takılabilen beş ana parçası bulunmaktadır. Bu beş parçanın birleşimiyle oluşan klarnet, borusal bir yapıya sahiptir. Ayrıca sol klarnetin birçok farklı ağaçtan üretilmesi mümkün olmaktadır. Bu da sol klarnet üretimi konusunda ham maddeye daha kolay ulaşılabilmeyi

mümkün kılmaktadır. Türkiye’de de bu klarnet türünün üretimi ithal ya da yerli ağaçlardan yapılabilmektedir. Ayrıca Türkiye’de üretilen el yapımı sol klarnetleri kullanan ünlü klarnistler bulunmakta, bu durum da ülkenin klarnet yapımı alanında tanınması açısından büyük önem arz etmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın problem cümlesi şu şekilde oluşturulmuştur: Türkiye’de sol klarnetin genel durumu nasıldır ve bu konuda ulaşılabilen yapım ustalarının görüşleri nelerdir?

1.2. Alt Problemler

1. Türkiye’ye sol klarnetin girişi ve yayılması nasıl olmuştur?
2. Türkiye’de kullanılan sol klarnetin parçaları, perde sistemleri, boru tasarımı ve yapımında kullanılan ağaçlar hangileridir?
3. Türkiye’de sol klarnet yapım ustaları kimlerdir ve klarnete ait görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’ye sol klarnetin girişi, yayılması, sol klarnetin parçaları, perde sistemi, boru tasarımı ve yapımında kullanılan ağaçlar ile yapım ustalarının tanıtılması ve ustaların bu alana ait görüşlerin incelenmesidir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, Türkiye’de en çok kullanılan klarnet türü olan Albert perde sistemli sol klarnetin tarihsel sürecinin ortaya konulması açısından önemlidir. Ayrıca bu klarnete ait parçalar, perde yerleri, boru tasarımı ve yapımında kullanılan ağaçların özelliğinin tanıtımı ile yine bu çalgıya ait yapım ustalarının tanıtılarak, bu ustaların bu çalgıya ait görüşleri bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, Türkiye’de sol klarnet, yapım ustaları ve bu ustalardan ulaşılabilenler ile yapılan görüşmelerle sınırlıdır.

1.6. Varsayımlar

Araştırmada görüşlerine başvurulmuş çalgı yapım ustalarının aktarmış oldukları bilgilerin doğruyu yansıttığı varsayılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Klarnet ve Tarihsel Gelişimi

Klarnet, oldukça tiz bir ses seviyelerine çıkmaktadır. Bundan dolayı Fransızca kökenli “küçük çan” manası taşıyan Clarine olarak tanımlanmıştır. Trompet ile klarnetin ses benzerlikleri bulunmaktadır. Bunun başlıca nedeni iki enstrümanın da oldukça ince ve keskin ses yapısının olmasıdır. Buna dayanarak trompet için kullanılan Clarion kelimesi yakın anlamlar taşımaktadır. İlk kez kullanımının 18. yüzyılın 2. yarısı olduğu söylenmekte olan klarnet, dönem içerisinde kullanım alanı olarak trompet kadar geniş kapsamlı olmadığından dolayı, Klarnete “trompetçik” anlamı taşıyan Clarinetta isminin konulduğu söylenmektedir (Salman, 2006).

Klarnetin biçim farklılığı konusunda oldukça geniş bir şekilde, kullanıldığı malzeme bakımından birçok farklı tasarımlarda uzun yıllar boyu üretimi sağlanmıştır. Günümüze gelindiğinde ise kullanılan malzeme çoğunlukla abanoz ve benzeri ağaçlar olmaktadır. Türkiye’de Abanoz ağacının yanı sıra üretilen metal klarnetler de bulunmaktadır. İki ana parçadan oluşan gövde yapısına karşın bek, baril ve kalak eklenerek toplamda beş parçası mevcuttur.

Klarnet, silindirik borusunun üst ucunda, üflenince titreşen ve çarpan dili bulunan perde düzeneği olan, metalden yapılan aerofon (nefesliler) sınıfından bir çalgıdır. Adını; berrak, parlak, aydınlık gibi manaya gelen Latince Clarus sözcüğünden almıştır (Sözer, 1986, s.220). İlk kez kurnayta adı ile Suriye ve Mezopotamya’da kullanıldığı bilinmektedir.

Batı Avrupa’da XVII. yüzyılda kullanılan Chalumeau klarnetin gelişmemiş ilk şeklidir. Chalumeau sözcüğü Fransızca olup, kamışlı, nefesli çalgıların genel adıdır. 1700’lü yıllarda Alman çalgı yapımcısı J. C. Denner (1655-1707) Chalumeau’yu geliştirerek klarnetin ilk şeklini oluşturmuştur. Klarnetin temellerini 1655-1707 yılları arasında yaşayan, Alman çalgı ustası Johann Cristoph Denner atmıştır. Denner, “Şalümo” yani Chalumeau isimli bir oktavlık halk enstrümanına, iki perde eklemiştir. Bu iki perdenin eklenmesiyle beraber Şalümonun bir oktavlık sesi, üç oktava yakın bir ses genişliğine çıkmıştır (Karaçetin ve Sünder, 2006, s.5).

Şekil 1. Şalümo (Url-1)

Şekil 1’de gösterilen Şalümo, klarnetin en eski versiyonu, ilk atası olarak kabul görmektedir. Kullanıldığı eserlere pastoral bir hava katan Şalümo, genellikle bu sebeple tercih edilmektedir. Telemann’ın “Orfeo, Gluck, Carillon” adlı eserlerinde Şalümo kullanılmasına örnek gösterilmektedir. Klarnetteki perdeler hakkında birçok çalışması bulunan, 1681-1735 yılları arasında yaşamış J.C.Denner ve oğlu Jacob, Şalümoya eklenen iki perde sayesinde, enstrümanı çalmanın kolaylaştığını ve ses oktavının büyük ölçüde arttığını ifade etmişlerdir. Bunun yanında ses geçişlerini daha kolay bir hale getirmek, enstrümanı yeterli akıcılık seviyesine taşımak adına bunu tek perde ile başarabilen bir enstrüman tasarlamışlardır. Bu sayede sesi tonlama ve yönlendirme açısından, oluşturdukları enstrümanın başarısı klarnetin yaygınlaşmasında önemli rol oynamaktadır (Salman, 2006, s.2).

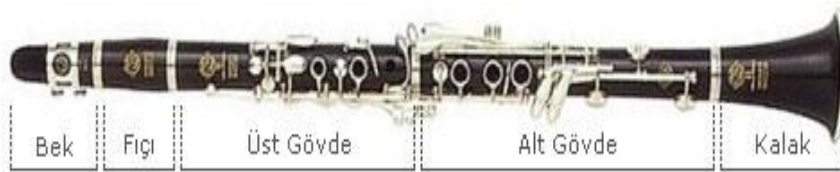
1800-1840’lı yıllar konçertoların geliştiği ve mekanik çalgılarda gelişmelerin yaşandığı yıllardır. 1812’de Ivan Müller (1786-1854) Paris Konservatuvarına yeni tasarladığı 13 tuşlu klarneti sunmuş, Denner’den bu yana yapılmış en gelişmiş klarnet olmuştur. Denner, klarnetin perdeleri, ses delikleri, ağızlık (bek) kısımlarında yaptığı yenilikler klarnetin ilk kez üçüncü ve beşinci armoniklerini kullanılabilme durumuna getirmiştir. Klarnet çalgısının gelişimine son yenilikleri kazandıran kişi, Hyacinthe Klose’dır. Klose, 1839 yılında Boehm sistemini bulmuştur. Bu sistem bilinen sistemler arasında en gelişmiş olanıdır. 1839 yılında bulunan Boehm sistemi; Theobald Boehm’in flüt için geliştirdiği sistem örnek alınarak klarnete de benzer şekilde uygulanmıştır. O tarihten sonra klarnet sistemi Boehm adıyla anılmaya başlamıştır. Boehm sistemi sadece klarnete değil diğer tahta üflemeli çalgıların

(fagot ve obua gibi) gelişimine büyük kolaylıklar sağlayan sistemi geliştirmiştir. Boehm ayrıca klarnet için bir dizi yüzük şeklinde perdeler icat ederek farklı uzaklıktaki perdelerin açılıp kapanmasını sağlayacak yeni perdeler de eklemiştir.

Boehm dışında klarnette kullanılan bir perde sistemi daha vardır. 1816-1890 yılları arasında geliştirilen Albert perde sistemi, boehm perde sistemine benzerlik gösterip, icra esnasında çapraz parmak pozisyonu kullanılabilmesi sağlamıştır. Bu iki klarnet sistemi içinde Boehm perde sistemi, klarnete tatbik edilmiş en önemli perde sistemidir. Albert sistem klarnet, saksafon ve obua'da da kullanılmıştır. Albert sistemi daha çok Almanya, Türkiye ve Balkan bölgesinde tercih edilmektedir. Albert sistemde, klarnette ve saksafonda olduğu gibi kaydırma perdeleri mevcuttur. Diapason'un LA sesine göre çoğunlukla Si bemol yapılan dolayısıyla aktarımcı (transpoze) bir çalgı olan klarnetin ses alanında üç bölge vardır: Pes, orta ve tiz. Bunların her biri sıcak, parlak ya da keskin tınısıyla birbirinden ayrılır (Say, 2002, s. 298).

Klarnet çeşitleriyle bir çalgı ailesini oluşturur. Klarnet ailesinde; re, re bemol, do, la, sol, alto (fa), mi bemol (Alto), si bemol (basklarnet) türlerinde klarnetler yer alır. Günümüz dünya müziğinde orkestralarda, mi bemol, si bemol, la, alto bas olarak Boehm sistem klarnetler kullanılmaktadır.

2.2. Klarnetin Bölümleri

Şekil 2. Klarnetin Bölümleri (Url-9)

Şekil 2’de klarnetin bölümleri gösterilmiştir. Buna dayanarak klarnetin eklem yerlerindeki mantarlar sayesinde birbirine geçen veya sökülen beş ana parçası bulunmaktadır. Bu parçalar ağızlık (mouthpiece), baril (fıçı-barrel), üst gövde (top joint), alt gövde (bottom joint) ve kalak (bell) olmaktadır.

2.2.1. Ağzılık (Bek)

Şekil 3. Ağzılık (Bek) Örneği (Url-7)

Şekil 3’de klarnetin kalbi olarak nitelendirilen, en baş bölümü olan ağzılık yer almaktadır. Ağzılığa bek denmektedir. Klarnette ses ağzılıkta (bek) oluşmaktadır. Bir kamış koyularak ve bu kamışın ip veya metal kelepçe yardımıyla tutturularak ses elde edilmektedir. Bu ses için ağzımızın, ağzılık ucuna 1-1,5 cm yerleştirilmesi gerekmektedir. Farklı boyut ve açıklıkları bulunan ağzılık (bek) ağaç, plastik, mermer veya ebonit gibi farklı malzemelerden de üretilmektedir. Ağzılık, kullanılan klarnetin çeşidine göre farklılık göstermektedir. Bunun yanında çalınan müzik tarzı için de kamış kalınlıkları değişmektedir. Örnek verecek olursak si bemol klarnet kullanıcıları genel olarak kapalı ve 2-4 numara kalınlıklarında kamış kullanırken, sol klarnet kullanıcıları ise genel olarak açık ve 1-1,5 numara kalınlıklarında kamış kullanmaktadır. Bunun yanında diğer klarnet türlerinde ise ağzılık (bek) modelleri veya kamış ölçüleri, enstrümanı çalan kişiye göre de değişebilmektedir.

2.2.2. Baril (Fıçı)

Şekil 4. Baril Birleşimi (Url-7)

Şekil 4'deki bariller, klarnette ağızlıktan sonra gelmektedir. Baril boyutları klarnet cinslerinde farklı boyutlarda olabilmektedir. Örneğin sol klarnette kullanılan boyutlar 68-70 mm boyutlarıdır. Ağaç barillerin hava koşullarından etkilendiği bilinmektedir. Bu etkilenme klarnetin sıcak veya soğuk havada tonunda olacak tizleşme ya da pesleşmedir. Bunlar baz alınarak sanatçılar, klarnetin icrasında iki farklı baril bulundurmaktadır. Bu bariller farklı boyutlardadır. Diğer enstrümanlarla uyumun bozulduğu zamanlarda barilin değişimi yapılarak grup içi uyum sağlanmaktadır.

2.2.3. Üst Gövde

Şekil 5. Sol Klarnetin Üst Gövdesi (Url-7)

Şekil 6. Si Bemol Klarnetin Üst Gövdesi (Url-7)

Şekil 5 ve Şekil 6'da görülen üst gövdeler, sol ve si bemol klarnetin üst gövdeleridir. Üst gövde bek ve barilden sonra gelmektedir. Bu bölüm genel olarak sol el kontrolündedir. Solak insanlar için tasarlanan modelleri de bulunsa da genel olarak üretim sol el tutacak şekilde tasarlanan modellerdir. Bu bölümde tek başına kullanımında dahi ince sesler çıkmaktadır. İnce seslerin çıkmasını mümkün kılan baş

parmak kontrolünde bir perde bulunmaktadır. Bu yüzden de ince seslerin ve kalın seslerin elde edilmesine olanak tanınmıştır.

2.2.4. Alt Gövde

Şekil 7. Si Bemol Klarnetin Alt Gövdesi (Url-7)

Şekil 8. Sol Klarnetin Alt Gövdesi (Url-7)

Şekil 7 ve Şekil 8’de alt gövdeler, si bemol ve sol klarnetin alt gövdeleri yer almaktadır. Alt gövde, klarnetin üst gövdesi ve kalak arasında bulunur. Genellikle sağ el ile kontrol edilen bu bölüm, solaklar için olan modellerde ise sol elle kontrol edilir. Ancak üretimi çoğunlukla sağ el kontrolünde olacak şekilde yapılmaktadır. Seslerin en kalın olanları bu bölümden üretilmektedir.

2.2.5. Kalak

Şekil 9. Kalak Örneği (Url-7)

Şekil 9’da yer alan kalak, klarnetin son bölümü olmaktadır. Klarnetin bütününi oluşturan bir parça olarak nitelendirilmektedir. Kalağın olmaması durumunda alt gövdedeki seslerin istenildiği şekilde elde edilemeyeceği bilinmektedir. Alt gövdeden elde edilen seslerin kalak tarafından elde edildiği anlatılmaktadır. Günümüzde kalak üretimi çeşitli modeller ve çeşitli ağaç cinslerinden yapılabilmektedir. Standart diye kabul edilen kalaklarda ise üst ve alt kısımlarda olacak şekilde bir metal çember yer almaktadır.

2.3. Klarnetin Sistemleri

Klarnet sistemleri klarnet yapımcılarının adlarıyla anılmaktadır. Aşağıda tarih boyunca bilinen ünlü klarnet sistemleri olan Johann Christoph Sistemi, Ivan Müller Klarnet Sistemi, Klose ve Boehm Klarnet Sistemi ve son olarak Albert ve Oehler Klarnet Sistemi hakkında bilgiler verilmiştir.

2.3.1. Johann Christoph Sistemi

Şekil 10. Johann Cristoph Sistemi (Url-10)

Şekil 10’da Johann Cristoph Sistemli klarnet görülmektedir. Leipzig’de doğduğu söylenen Johann Cristoph Denner, 1655 doğumludur. Müzik aletleri yapma işini babası Heinrich öğretmiştir. Bu sayede geçmişten günümüze kullanılmakta olan modern klarnet enstrümanının mucidi olmaktadır. Denner, 1666 tarihinde Nürnberg’e taşınmasının ardından atölye çalışmalarına başlamıştır. Hayatı boyunca üflemeli çalgılar ile uğraşmış olan Denner usta, mükemmel ayarlı flüt, fagot ve obuaları ile tanınmıştır. Bunun yanında şalümo ile yapmış olduğu çalışmaların sonucunda günümüzde sık bir şekilde kullanılan klarnet enstrümanı oluşmuştur.

Şalümonun düşük ses genişliğinin dizaynı konusunda yapmış olduğu çalışmada üç kat artacak şekilde bir hareket serbestliği oluşması, Denner’in klarnetin temellerini attığı iş olmuştur. Bu değişiklik 1960 yılında olmakla beraber, enstrümanın adında da değişiklik olarak “chalumeaux (şalümoks)” ifadesi kullanılmıştır (Çağrı, 2006, s.2).

Denner'in enstrümanı ile şalümo arasındaki değişimlere bakacak olursak, “şalümoks” iki perdeli olarak karşımıza gelmektedir. Bu perdelerin yaratmış olduğu olanak ise hemen hemen üç oktavlık bir ses genişliğiyle düzgün bir ses potansiyeli olmasıdır (Çağrı, 2006, s.3).

Bunun yanında Denner'in oğlunun da aralarında bulunduğu birçok üflemeli enstrüman yapımcısı, iki perdeli klarnete yayvan bir kalak ve ekstra bir perde daha eklemesiyle, sağ ve sol başparmak faaliyetinde gerçekleşen klarnetin en alt kısmında “mi” notasının çıktığı bir klarnet üretmişlerdir. Bu sayede yüksek ses sahalarında var olan boşluklar, yeni bir parmak basışı eklenerek doldurulmuştur. (Çağrı, 2006, s.6-7).

Şekil 11. Şalümonun Gelişim Örnekleri (Url-11)

Şekil 11’de farklı şalümo örnekleri bulunmaktadır. Denner’in yaptığı bir farklı çalışma olarak klarnet ağızlıklarının 40-50 mm’lik bir uzunluğa sahip tasarımı, klarnet ağızlığında yapmış olduğu büyük geliştirmelere örnek teşkil etmektedir. Bunun yanında Denner’in yaptığı çalışmaların devamını sağlayan oğulları Johann David ve Jacob’un çalışmalarıyla şalümo Orta Avrupa Halk Müziği de dahil olmak üzere eski ilgisini kaybetmiştir.

2.3.2. Ivan Müller Klarnet Sistemi

Şekil 12. Ivan Müller Klarnet Sistemi (Url-12)

Şekil 12’de Ivan Müller sistemli klarnet gösterilmiştir. Klarnetin günümüze kadar gelmesinin Fransız bir Simiot ve Bralet üreticisi tarafından 19. yüzyıl başlarında on dokuz tuştan oluşan bir klarnet sistemi oluşturmasıyla olduğu söylenmektedir. Fakat günümüz klarnetine baktığımız zaman, geçen süre zarfında gidilen yolun Ivan Müller’in çalışmaları sonucu olduğu kabul edilmektedir (Çağrı, 2006, s.8).

Ivan Müller’in Paris’te yaşadığı, ayrıca Rusya doğumlu olduğu bilinmektedir. Ivan Müller’in enstrüman yapımcılığının yanında son derece yetenekli bir müzisyen olduğu söylenmektedir. Müzisyen olması dolayısıyla müzik aletleri yapımında da ilgili ve son derece başarılı bir ustalığa sahip olduğu bilinmektedir. Yaptığı Müller sistem klarnetlerin dönemindeki standartların çok üstünde bir yapıya sahip olması, Ivan Müller’in uzun çalışmaları sonucunda ortaya çıkmıştır. Ivan Müller’in çalışmaları sonucunda üretilen Müller sistemi klarnetler, Simiot ve Gentellet adlı dönemin başarılı enstrüman yapımcıları tarafından üretilmiştir (Hoeprich, 2008).

Müller’in klarnet çalışmaları çocukluk döneminden itibaren olmaktadır. Gençlik dönemine geldiğindeyse perdelerin farklı dağılımları ile çeşitli çalışmalar ortaya koymuştur. Müller’in bu çalışmalarının tanınması ve popülerliğinin oluşması ise Viyana’da yaşadığı zaman olmuştur. Bunun yanında sonraki dönemde Paris’e taşınan Müller, aklındaki projeleri faaliyete dökmek üzere bir işe girmiştir (Url-13).

1812 yılında Paris Konservatuarı Komisyonu’na tasarımını yaptığı klarneti sunmuştur. Bu klarnetin on üç perdesi bulunmakta, ayrıca o tarihlerde yapılmış klarnetlere oranla fevkalade bir yeniliğe sahip olan bu klarnet önem arz etmektedir. Hatta klarnetin gelişimi açısından bakıldığında en önemli gelişmelerden biri olarak edilmektedir (Url-13). Müller’in tasarladığı bu klarnetin yenilikçi yapısı olarak, yaşanan enstrümansal problemlere çözüm ürettiği düşünülmektedir. Bu klarnetin delikleri ise tabanında düz bir keçe ile kaplı perdenin değil, yükseklikleri farklı deliklerdeki kapanmayı sağlamak için tabanının içi pamuk, dışı deri keçeyle oluşturulan perdeler bulunmaktadır. Bu yenilikle beraber delik dışına hava sızma sorunu ortadan kalkmıştır (Brymer, 1976). 1812 yılında Paris Konservatuarı Komisyonu’na sunulan yeni klarnetin onaylanmadığı söylenmektedir. Bununla beraber Müller sunulan çalgı için yaptığı çalışmaları bitirme kararı almıştır (Url-13). Fakat Müller’in yaptığı bu çalışmalar sonucunda Alman klarnet sistemi şekillenmiş

olup, yıllar boyu diğer enstrüman yapımcılarına ilham kaynağı olmuştur. Günümüzdeki klarnet sistemini, Müller'in klarnetine yapılan eklemeler oluşturmaktadır (Hoeprich, 2008).

2.3.3. Klose ve Boehm Klarnet Sistemi

Şekil 13. Klose ve Boehm'in Oluşturduğu Klarnet Sistemi (Url-14)

Şekil 13'de Klose ve Boehm'in oluşturduğu Klarnet Sistemi görülmektedir. Bu sistemin Boehm tarafından flüt için yapıldığı söylenmektedir. Yoğun çalışmalarının konusu flüt enstrümanının sistematik bir yapıya kavuşarak ton deliklerinin doğru yerlerde bulunmasını sağlamak olmaktadır. Çalışmadan elde edilen sonuç ise parmakla bir deliğin kapanması, aynı zamanda basılan bir perde yardımıyla da sistemli bir şekilde farklı deliklerin de kapanacağı fikri oluşmuştur. Parmağın bir perdeye basıldığında bağlantılı deliklerin de kapanması sonucu devrim niteliğinde olmaktadır. Bu çalışma ile ulaşılması zor olan uzak deliklerin kapatılması çok kolay bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu sistem ile beraber enstrüman artık küçük üretilmekten ziyade daha büyük boylarda karşımıza çıkabilecektir (Arslan ve Sariboğa, 2012). Yine aynı yüzyıl içerisinde Hyacinthe Klose adlı klarnet ustası, Boehm'in flüte yaptığı yenilikleri klarnete uyarlamıştır. Bu uyarlama ile birlikte tasarlanan klarnet altı halkadan oluşmakta ve on dokuz perde bulunmaktadır. Klarnetin ön yüzünde beş halkalı ve bir halkasız delik olmak üzere toplam altı delik bulunmaktadır. Arka tarafta bir halkalı delik vardır. Halkaların birbiri ile bağlantısını yapan on dokuz tane perde, parmakların ulaşmasının zor olduğu deliklerin kapatılması işini yapmaktadır (Spohr ve Meyer, 1981). Klarnetin ses aralığının genişletilmesi için oktav perdesinin eklenmesi Johann Christoph Denner tarafından

yapılmıştır. Bu işlem ile klarnetin kalın seslerde iyi performansı ince seslerde de artmış olmaktadır. Bu sayede diğer tahta üflemeliler ile klarnet arasında ses rengi farklılaşması olmuştur. Bu nedenle de Johann Christoph Denner, şalümoya bu denli bir yenilik getirdiği için enstrümanın asıl mucidi olarak anıldığı söylenmektedir (Hoeprich, 1981).

2.3.4. Albert ve Oehler Klarnet Sistemi

Şekil 14. Albert ve Oehler Sistem Klarnet (Url-15)

Şekil 14’de Albert ve Oehler Sistem Klarnet görülmektedir. Oscar Oehler, 1858 doğumlu klarnet sanatçısıdır. Müller sistem klarnetin model alındığı yeni bir klarnet sistemi oluşturmuştur. Klarnet 22 perdeden oluşmakta, ayrıca 5 yüzük bulunmaktadır. Bu sistem günümüzde Avusturya, Almanya ve Balkan ülkelerinde hala aktif kullanımını sürdürmekte, koyu ses rengi ve Albert sistemden daha gelişmiş yapısı sebebiyle Boehm sistemin ardından en çok tercih edilen klarnet sistemi olmaktadır.

2.4. Klarnet Türleri

Klarnet çeşitleri denildiği zaman bilinmesi gereken husus, klarnet mekanizması, perde sistemlerinde bulunan değişkenlikler ve klarnetin oluşturduğu tonların farklılığı şeklinde olmaktadır. Bu farklılığın daha çok klarnetin uzunluğu, kısalığı şeklinde oluştuğu bilinmektedir. İlk olarak Klarnetin mekanizmasının ve perde sisteminin oluşturduğu fark olarak gösterilebilecek, Aubert ve Boehm sistemleridir. Ayıracak olursak Alman (Aubert sistem) ve Fransız (Boehm sistem) olarak ayrılabilir. Bu sistemlerin ebat, ton alanında birçok çeşitli versiyonu bulunmaktadır.

Şekil 15. Alman Sistem Klarnet (Url-2)

Şekil 15’de görülen klarnet, Rus klarnet yapımcısı Iwan Muller’in Alman bir klarnet ustası olan Eugene Albert ile beraber geliştirdiği klarnet, karşımıza Alman sistem klarnet olarak karşımıza gelmektedir (Sındır, 2011, s.26).

Şekil 16. Fransız Sistem Klarnet (Url-3)

Şekil 16’da bulunan Boehm Sistem klarnet, Parisli klarnet ustası Klosé’nin, Alman flütçü Theobald Boehm ve August Buffet ile beraber geliştirdiği Fransız sistem klarnet olarak karşımıza gelmektedir (Sındır, 2011, s.2). İlk olarak flüt üzerinde tasarımları yapılan bu sistem, doğru görülen bölgelerde ton deliği oluşturma düşüncesi ile karşımıza gelmektedir. Bu düzenlemede, perde bağlantısının perdeler arası düzeyde yapılmış olması sonucunda parmaklar arasında çoklu delik kapatma eylemi gerçekleşmiştir. Bu düzenleme ile beraber Klarnet sistemi yüksek ölçüde ahenk sağlanmıştır (Kroll, 1965). Flüte uyarlanan Boehm’in tasarlamış olduğu sistem, Parisli klarnet ustası Hycinthe Klose’nin eksiklik olarak gösterilen bölgelerdeki eksiklikleri gidermek vesilesiyle Ivan Müller’in yapmış olduğu tasarım üzerinden yeni bir klarnet modeli oluşturmuştur. Bu modellemenin üretimi söz konusu olduğunda ise, çalgı ustası Louis Buffet ile beraber “clarinette a anneaux mobiles” ismini belirledikleri bir klarnet ortaya çıkmıştır. Yüzük perdeleri bu klarnetin tasarımının önemli öğelerindendir (Kroll, 1965). 1844 senesinde patent

altına alınan Boehm sistemini hakları Louis Buffet'e aittir. Bu tasarım sayesinde tahta üflemeli çalgılar için önemli sayılan buluşlar ortaya konmuştur. Bu buluşlar bir oktav içerisinde, isimleri aynı seslerin yarım ton ara ile dizilmeleri ile oluşan kromatik sesler sebebiyle, deliklerin ayrılması olarak, delik ölçülerinin daha belirgin, daha parlak bir ses kabiliyeti için makul bir büyüklükteki tasarımı, aynı zamanda deliklerin bir düzen içerisinde ve mümkün olduğunca doğru yerlerde açılmış olması olarak ifade edilmektedir (Terlikol, 2006).

Türk müziğinde kullanılan klarnet türlerinden en genel kullanımı sol klarnet olarak söylenmektedir. Sol klarnet harici klarnet türlerinin neden tercih edilmeyişi merak konusu olmakla beraber, herhangi bir bilimsel açıklama bulunmamaktadır.

2.4.1. Mi Bemol Klarnet

Şekil 17. Mi Bemol Klarnet (Url-3)

Şekil 17'deki mi bemol klarnet, alt gövdesi ve üst gövdesi birleştirilmiş olarak karşımıza gelen bu tür, boyunun ufak olması sebebiyle klarnet ailesinin en küçüğü konumundadır. Yaklaşık olarak 40 cm'lik bir boyunun olması, minör üçlü yukarıdan duyulan bu klarnet, hızlı olan parçalarda rahat bir şekilde kullanılabilecek bir klarnet türü olan mi bemol klarnetin ana tercih sebepleri pikola flüt benzeri ses tınısı oluşturmastır. Bu nedenle bu klarnet türü pikola klarnet olarak da geçmektedir. Genel olarak senfoni orkestralarının ve askeri bandoların kullandığı klarnet türüdür.

2.4.2. La Klarnet

Şekil 18. La Klarnet (Url-4)

Şekil 18’de gösterilen la klarnet, yaklaşık 67 cm’lik boyuyla, minör üçlünün aşağıdan duyulması sebebiyle daha çok Balkan ve Yunan Müziklerinde, Klasik Batı Müziğinin yerine getirilmesinde kullanılmaktadır.

Mozart tarafından yazılan La Majör Klarnet Konçertosu bu klarnet için yapılmış en önemli eser konumundadır. Fakat ses rengi koyu, bir o kadar da sade olan bu klarnet, klarnet türleri arasında tercihin en az olduğu klarnettir.

2.4.3. Bas Klarnet

Şekil 19. Bas Klarnet (Url-5)

Şekil 19’da görülen bas klarnet, oldukça karanlık, bir o kadar da koyu ses rengine sahiptir. Bu klarnetin üretiminde la bemol bas klarnetin de olduğu, ancak günümüzde kullanım türünün si bemol bas klarnet olduğu, la bemol bas klarnetin 140, si bemol bas klarnetin de boyu 137 cm’dir. Si bemol klarnetin bir oktav kadar altında tınlayan bas klarnet türü, oldukça heybetli yapısı sebebiyle ayaklıkla beraber kullanılmaktadır. Bu klarnetin kullanımı genel olarak caz orkestraları ve oda müziği olarak adlandırılan müzikallerde kullanılmaktadır. Michael Lowenstern ve Eric Dolphy gibi isimlerin yanında Harry Sparnaay da bu klarnetin ustaları olarak adlandırılmaktadır.

2.4.4. Si Bemol Klarnet

Şekil 20. Si Bemol Klarnet (Url-6)

Şekil 20’de görülen si bemol klarnet, geniş bir kullanım yelpazesi sunmakta, ısıldayan bir tınıyla beraber 4 oktavlık bir ses aralığı, 65 cm’lik bir boy oranıyla türünün en fazla tercih edilen klarnetleri sıralamasında en üst sırada yer almaktadır. Si bemol klarnetler, orkestra eserlerinin yazımında sol anahtarı kullanılarak tasvir edilen yazım şekliyle yazılmakta, ses uyumunun sağlanması adına, orkestra notalarına tam bir sesin olacağı şekilde yukarıdan yazılmaktadır.

2.4.5. Do Klarnet

Şekil 21. Do Klarnet (Url-7)

Şekil 21’de görülen do klarnet, piyano ile aynı duyuma sahip olup, 55 cm boyundadır. Ayrıca piyano ile beraber kullanıldığı zaman, transpoze ihtiyacı duyulmamakta ve aktarımız bir şekilde çalınabilmektedir. Do klarnetin diğer klarnet türlerine göre kullanım alanı biraz kısıtlı olması sebebiyle, senfoni orkestraları ve opera enstrümanları arasında pek tercih edilmemektedir. Bunun yanında pek sık olmasa da klarnet öğrenmeye yeni başlamış olan, ufak yaşlardaki müzik okulu öğrencilerinin tercihi olabilmektedir.

2.4.6. Alto Klarnet (Mi Bemol)

Şekil 22. Alto Klarnet (Url-7)

Şekil 22’de görülen alto klarnet, mi bemol tonunda tınlamaktadır. Fakat mi bemol klarnetin bir oktav aşağı tınısı olan bu klarnet, ses rengindeki çekiciliği, bas klarnetten hafif bir yapıda karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca en sık kullanım alanı olarak oda müziğinde kullanılan bir enstrüman olmaktadır.

2.4.7. Kontra Bas Klarnet

Şekil 23. Kontra Bas Klarnet (Url-7)

Şekil 23’de kontra bas klarnet görülmektedir. Bu klarnet türü, si bemol klarnetten iki, bas klarnetten bir oktav kalın seste duyulur. Yaklaşık 265 cm’lik oldukça heybetli bir uzunluğu bulunmaktadır. Klarnet türlerinin en uzun ve en büyük klarneti konumundadır. Fazla kullanım alanı olmamakla beraber metal ve ağaçlar ile yapılmaktadır. Oldukça ağır bir yapıya sahip olan bu klarnet türü, enstrüman icrası esnasında alt kısmındaki ayaktan yardım alınarak çalınmaktadır.

2.4.8. La Bemol Klarnet

Şekil 24. La Bemol Klarnet (Url-7)

Şekil 24’deki la bemol klarnet türü “pikolo” olarak da adlandırılmaktadır. Oldukça tiz bir ses yapısıyla bu tür klarnetlerin en bilinen klarneti konumundadır. Sopranino ses sahasında üretimi yapılan klarnetlerin en bilindik çeşidi olmaktadır. Yaygın olarak askeri bandolar ve klasik orkestralarda kullanılmaktadır.

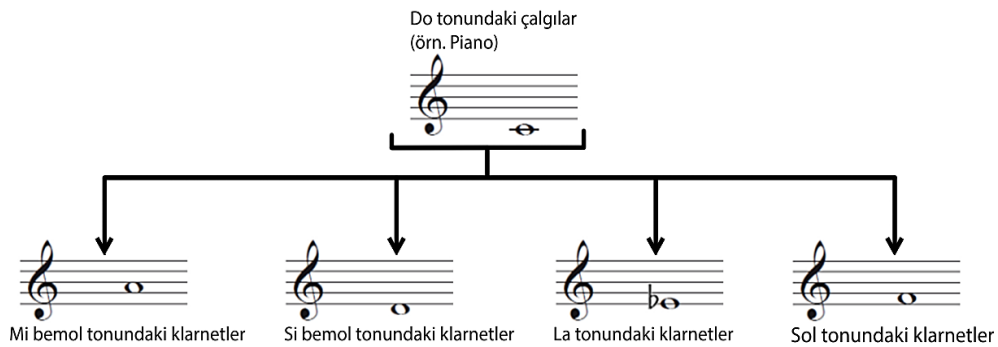
2.4.9. Sol Klarnet

Şekil 25. Sol Klarnet (Url-8)

Şekil 25’de görülen sol klarnet, kim tarafından üretildiği ve ne zaman üretildiği bilinmemekle birlikte, Türk klarnistlerinin sıkça tercih ettiği klarnet türü olmaktadır. 75 ile 78 cm uzunluğunda değişken bir yapıya sahip bu klarnetin Fransız ve Alman sistemlerinde tasarımları bulunmaktadır. Türkiye’de daha çok Alman sistem kullanılmasından dolayı, Türk müziğinde de bu sistemin tercih edildiği görülmektedir. Fransız sistemine kıyasla daha az perde bulunan Alman sistem, enstrümanın icrasında sunmuş olduğu kolaylıklar sebebiyle tercih sebebi olduğu fakat Fransız sistemde bulunan daha fazla perdenin, bu enstrümanın icra kolaylığının daha fazla alternatif perdenin olmasından geldiğini savunan görüşler de mevcuttur.

Alman sisteminin benimsenmesinde, dönemin Alman ekolünün Türk toplumu tarafından benimsenmiş olmasından kaynaklı olduğu söylenmekte, bundan dolayı enstrümanın ustalarının eğitmiş olduğu çırakların da taklit ilişkisi nedeniyle Alman sisteminin yaygınlaştığı, nesilden nesile aktarılmış olduğu söylenmektedir. Bu taklit ilişkisi, eğitim öncesi ya da eğitim esnasında çırağın ustasından görmüş olduğu enstrümanı çalmak istemesi, ustasının yönlendirmeleri gereği uygulamalarında o enstrümanı kullanması veya enstrümanı ustası gibi icra etmek için uğraş vermesi olarak tanımlanmaktadır. Bu sebeple de Alman sistem klarnet, Türk toplumunda yaygınlaşmasının temellerini taklit ilişkisi ile atmıştır.

Şekil 26. Do Tonu Çalgılara Göre Klarnet Çeşitleri Transpoze Tablosu

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Yapılan bu çalışma nitel bir araştırma yöntemleriyle hazırlanmıştır. Nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.39).

Araştırmada durum çalışması modeli kullanılmıştır. “Durum çalışması araştırması, araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem (bir durum) ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış sistemler (durumlar) hakkında çoklu bilgi kaynakları (örneğin gözlemler, mülakatlar, görsel- işitsel materyaller ve dokümanlar ve raporlar) aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı, bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır” (Creswell, 2013, s.97). Türkiye’de sol klarnetin tarihsel durumuna ilişkin sürecin verilmesi ve sol klarnet yapım ustalarının ortaya konulması nedeniyle durum çalışması modelinden faydalanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Türkiye’deki klarnet yapım ustalarından oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise Türkiye’de sol klarnet yapım ustaları oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme tekniği ile seçilmiştir. Patton’a göre (1987) “amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.135). Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, araştırmacının örnekleme oluşturmak için ulaşabileceği en kolay öğelere yönelmesi şeklinde olur. Bu örnekleme türünde araştırmacı yakın ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçtiğinden veriye daha az emek ve daha az maliyet harcayarak ulaşabilmektedir. Bu özelliği ile bu örnekleme tekniği araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır (Patton, 2002, Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çalışmada, ustaların yapmış oldukları klarnetlerin halen amatör ve profesyonel müzisyenler tarafından

kullanılıyor olması ve yapım ustalarının sayıca fazla olmaması sebebiyle Türkiye’de sol klarnet yapım ustalarından kolay ulaşılabilir olanlar örneklem olarak seçilmiştir.

Ayrıca amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak erişilebilirlik, uygunluk ve gönüllülük esasına dayalı bir örneklem grubu oluşturulmuş olması çalışmanın dış geçerliğini yani aktarılabilirliğini de sağlamış olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında toplanan veriler dokümanların incelenmesi ve görüşme yoluyla elde edilmiştir.

“Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.140). Araştırmanın amacına uygun olarak klarnetin tarihsel gelişiminin, bölümlerinin, perde sistemlerinin, türlerinin, yapımında kullanılan ağaçlarının, Türkiye’de sol klarnetin yayılma sürecinin ve sol klarnet yapım ustalarının araştırılması aşamasında seçilen tezler, makaleler, kitaplar, belgeler, fotoğraflar, şekiller vb. dokümanlardan yararlanılmıştır. Araştırmadaki tüm verilerin her aşamada mümkün olduğunca orijinal halleri korunarak ayrıntılı bir şekilde aktarılmaya çalışılmış olması araştırmanın dış geçerliğini yani aktarılabilirliğini de artırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmaya yönelik sol klarnet yapım ustalarının görüşleri doğrultusunda verilerin elde edilebilmesi amacıyla görüşme tekniği kullanılmıştır. “Görüşme, insanların bakış açılarını, öznel deneyimlerini, duygularını, değerlerini ve algılarını ortaya koymada kullanılan oldukça güçlü bir yöntemdir. Görüşme sürecinin, gözlem ve yazılı dokümanlardan elde edilen verilerle desteklenmesi araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.40-41). Görüşme türlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme formu bu çalışma için uygun görülerek kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme de, “araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir ve kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılandırmasını sağlayabilir. Eğer kişi görüşme esnasında belli soruların yanıtlarını başka soruların

içerisinde yanıtlamış ise araştırmacı bu soruları sormayabilir” (Türnüklü, 2000, s.547). Yapılacak görüşmeler için hazırlanan sorular, çalışmanın amacına uygunluğunun teyit edilmesi amacıyla uzaman görüşlere sunulmuştur. Uzman görüşlerin önerileri doğrultusunda sorulara son şekli verilmiştir. Ve bir sol klarnet yapım ustası ile ön görüşme gerçekleştirilmiş, görüşme ortamından ya da sorulardan kaynaklanan herhangi bir sıkıntı yaşanmadığı görülmüştür. Dolayısıyla uzman görüşleri ile görüşmeci teyiti yoluyla araştırmanın iç geçerliği yani inandırıcılığı sağlanmıştır. Verilerin iç geçerliğini yani inandırıcılığını artırmak adına toplanan veriler ile bulguların tutarlı olması için sürekli kontrolleri sağlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.255). Araştırma kapsamında 5 sol klarnet yapım ustası ile kendilerinin randevu verdikleri gün ve saatte, izinler alınarak ses kayıtları yoluyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Sol klarnet yapım ustalarına toplam 6 soru sorulmuş olup aynı sorular aynı anlamı çağrıştıran cümleler ile sorulmuştur. Görüşmeler esnasında hem ses kaydı hem de not alma teknikleri kullanılmıştır. Görüşmeler sonrasında ses kayıtları transkriptlere dönüştürülerek çözümlenmiştir. Her bir görüşme yaklaşık yarım saat sürmüştür. Her sorunun cevabı bulgular bölümünde doğrudan alıntılarla sunulmuş ve yorumları yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen verilerin güvenilirliğini sağlamak için ses kayıtları ile transkriptler araştırmacı dışında başka bir araştırmacı tarafından incelenerek karşılaştırmalar yapılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizinde nitel verileri anlayabilmek ve betimleyebilmek amacıyla betimsel analiz kullanılmıştır.

“Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür” (Özdemir, 2010, s.336). Doküman incelemesi sonucunda klarnetin ve sol klarnetin yapımına yönelik süreçlerin aktarımında, sol klarnet yapım ustalarının görüşlerinin doğrudan alıntılarla çalışmada betimlenerek yer almış olması betimsel analizden faydalandığını göstermektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde sırasıyla şu alt problemler bağlamında bulgulara yer verilmiştir. Birinci alt problemde; Türkiye’ye sol klarnetin girişi ve yayılması, ikinci alt problemde; Türkiye’de kullanılan sol klarnetin parçaları, perde sistemi, boru tasarımı ve yapımında kullanılan ağaçlar, üçüncü alt problemde: Türkiye’de sol klarnet yapım ustaları ve görüşleri ele alınmıştır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar: Türkiye’ye Sol Klarnetin Girişi ve Yayılması

Osmanlı Devleti’nin Avrupa’nın örnek alındığı batılılaşma hareketleri neticesinde Türk musikisi ve bu müzik kültüründe kullanılan enstrümanlarda da bir gelişme söz konusu olmuştur. Yani Osmanlı 19. Yüzyılda Avrupa’dan örnek alınan bilim, kültür, sanat ve askeri yeniliklerle beraber müzikal alanda da bir değişim göstermiştir.

İnalcık “*XIX. Yüzyıla kadar Batı’dan yalnızca teknik unsurları almayı kabul ettikleri halde, XIX. Yüzyılda idarede, kanunlarda ve hatta adetlerde Batı’dan alıntılar yapmaya başladılar*” sözüyle günümüz Türk Musikisinin de dahil olduğu köklü değişimlerin teknik alanlarla sınırlı kalmadığını ifade etmiştir (İnalcık, 2014, s.227).

Batılılaşma hareketlerindeki en büyük engel olarak görülen Yeniçeri Ocağı, II. Mahmut dönemine gelindiğinde kaldırılmıştır. Bundan dolayı bu dönemde yapılması planlanan yeniliklerin önünde büyük bir engel bulunmamaktadır (Çolakoğlu Sarı 2014, s.39). Bu dönemde yapılan yeniliklere örnek olarak Mehterhanenin yerine Mızıka-i Hümayunun 1826 yılında kurulması gösterilmektedir. Klasik Türk Müziğine olan ilgisi ile tanınan II. Mahmut, yenileşmenin gerekliliği sebebiyle batı tarzı orkestrayı getirmiştir. II. Mahmut’un 26 tane geleneksel müzik eseri bulunmaktadır (Kosal, 1999, s.24).

Sanal’ın “*1826 tarihinde Yeniçeri Ocağının kaldırılması ile birlikte tabl-ü alem mehterleri de lağv ve yerine Avrupa Bantosı ikame edilmiştir*” yazısı ile konu açıklığa kavuşmuştur (Sanal, 1964, s.283). Mehterhanenin kapatılma sebebinin aslında yeniçerilerin de Mehterhanenin içinde bulunması dolayısıyla olduğu,

kapatılmaması durumunda yeniçerilerin hatırlanacağı, iç karışıklık çıkacağı ön görüldüğü söylenmektedir.

Mehterhanenin ardından kurulan askeri bando, müzik okulu olarak da hizmet vermektedir. Bu nedenle içerisinde Türk ve Avrupa Musikisi gibi bölümler barındırmaktadır (Öztuna, 2000, s.26). Askeri bando şefliği ilk olarak Manguel, sonrasında Giuseppe Donizetti tarafından yürütülmüştür. Ayrıca Giuseppe Donizetti şefliğinde Avrupa orkestrasından ilham alınarak yapılan yenilik çalışmaları hız kazanmıştır ve orkestra batılılaşma yolunda büyük adımlar atmıştır. Bu icraatlar sonucunda Orkestra üyeleri Avrupai enstrümanların icrası konusunda oldukça başarılı müzisyenlerdir.

Mızıka-i Hümayun çerçevesinde ders veren “Tüysüz” lakaplı Francesco sayesinde topluma klarnet daha iyi tanıtılmış, ayrıca klarnetin icrası için çok sayıda öğrenciler yetiştirilmiştir (Tunç, 2015, s.14). Bunun yanında Veli Kanık, Zati Bey ve Mehmet Ali Bey gibi dönemin önemli sayılacak isimleri vesilesiyle Mızıka-i Hümayunda yer edinen bir klarnet üslubu ve “Türk Klarnet Okulu” adı altında bir ekol oluşturulmuştur (Çağrı, 2006, s.27).

Şekil 27. Mızıka-i Hümayun (Url-34)

Klarnetin Türk müziğinin icrasında kullanılması, Türk müziğindeki ses sistemiyle ilgili perde yapısının bulunmaması nedeniyle ilk başlarda çok zordur. Fakat kamışta istenen komaların dudak gevşetme ve sıkma hareketiyle sağlanması Klarnetin Türk müziğine uyarlanmaya başlanmasına olanak sunmuştur. Türk müziği

için kullanılan klarnet olarak sol klarnet gösterilmektedir. Bu nedenle dünyada sol klarnet “Turkish Clarinet” olarak ta bilinmektedir.

İlk Türk müziği klarnet sanatçısı olarak kayıtlarda İbrahim Efendi görünmektedir (Taşır vd., 2019, s.547). İbrahim Efendi hakkında ölüm ya da doğum yılı bilgisi bulunmamaktadır. Bunun yanında tambur enstrümanı kullandığı da bilinmektedir.

Klarnetin Türk müziğinde icrasının İbrahim Efendi ile başladığı, sonrasında Balıkesir’in Edremit ilçesinde doğan 1907 doğumlu Şükrü Tunar ile zirveye çıktığı söylenmektedir (Url-16). Bunun yanında Tunar’ın çocukluğunda, memleketinde icra edilen bando gösterisinde klarnet görüp çalmak istemesi üzerine enstrümana olan ilgisi artmıştır. Müzik hayatının başlangıcı olarak bu olay gösterilmektedir. Devamlı olarak bir klarnet hayatına 1923 senesinde İstanbul’a taşınmasıyla başlayan Tunar, sonrasında Ankara ve İstanbul Radyolarında hizmet etmiştir. 46 sene klarnistlik yapan Tunar, 15 Temmuz 1962’de vefat etmiştir (Akt, 2014, s.418).

Şükrü Tunar’ın klarnetle geçen 46 yılında başarıları ve çalışmaları önemli kabul edilmektedir. Tunar, Türk müziğinin klarnet ile icrasında ve yeni klarnistlerin Türk müziğine katılmasında büyük katkılar sağlamıştır. Günümüzde ise klarnetin Türk müziğinde icrasında usta gösterilen diğer isimler Mustafa Kandıralı, Hüsnü Şenlendirici, Göksun Çavdar, Bülent Altınbaş, Tolga Akşit, Onur Aydemir ve Serkan Çağrı olmaktadır. Cumhuriyet’in ilanından sonra 1939 tarihinde Mızıkacı hümayun ismini Askeri Mızıkacı Gedikli Erbaş Hazırlama Ortaokulu ile değiştirdi. Akabinde 1986-1987 öğretim yılından itibaren Silahlı Kuvvetler Mızıkacı Astsubay Hazırlama ve Sınıf Okulu ismi ile bandocu astsubay yetiştirilen okuldan mezun olan icracı astsubaylar görev yaptıkları kışlalarda askerlere enstrümanlar öğretmişlerdir. Bu sayede askerlikten sonra memlekete dönenler arasında birçok klarnet icrası da bulunmaktadır. Bu durum klarnet icracısının artma sebeplerinden biri olmuştur.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar: Türkiye’de Kullanılan Sol Klarnetin Parçaları, Perde Sistemi, Boru Tasarımı ve Yapımında Kullanılan Ağaçlar

Türkiye’de kullanılan sol klarnet beş ana parçadan oluşur. Bunlar; bek, barıl, alt gövde, üst gövde ve kalaktır. Nefesli bir çalgı olan sol klarnetin ilk parçası ek ise bek, kamış ve bilezik olmak üzere üç parçadan oluşmaktadır.

4.2.1. Bek (Açık ve Kapalı)

Nefesli bir çalgı olan klarnetin hava ile temasının gerçekleştiği, kamış ve bilezik sayesinde meydana gelen titreşimi klarnetin silindirik yapısına aktaran bölümüne bek denilmektedir.

Şekil 28. Bek Örnekleri (Url-17)

Şekil 28’de görüldüğü gibi klarnetin birinci bölümü “bek”tir ve üçe ayrılır. Klarnetin ağız içerisinde kalan bölümü bek olmaktadır. Bu bölüm ses elde edilmesinde en önemli unsurdur. Bu unsur geçmişten günümüze farklı modellerde ve farklı üretim malzemesi değişiklikleriyle yapılabilmektedir.

Bekin iyi olması için aranan şartlar şu şekilde olmaktadır:

- İstenilen ses için klarnetin tonunda başarılı bir etkisinin olması.
- Klarniste teknik yardımının dokunması.
- Klarnetten doğru sesin elde edilmesi.
- Klarniste bir üfleme rahatlığı sunması.

Bu şartların oluşabilmesi için bek üretiminde bazı materyal değişikliği olmaktadır. Bekler geçmiş dönemlerde karşımıza çoğunlukla ağaç olarak çıksa da günümüzde kristal, ebonit veya plastik olarak çıkabilmektedir. Bu beklerin seçiminde

tamamen klarnistin ses beklentisi yatmaktadır. Ağaç beklerin günümüzde sık kullanılmamasının sebebi olarak ağaç beklerin hava veya ortam şartlarına göre bütünlüğünün bozulup istenilen sesi verememesi yattığı bilinmektedir. Ağaç beklerin istenilen sonucu vermemesi üzerine de diğer materyallerin kullanımına başlanmıştır. Günümüze bakacak olursak kullanılan beklerin materyalleri en çok ebonit, bakalit, kristal ve sert kauçuk olmaktadır. Örnek verecek olursak ebonit bekten koyu ve yumuşak bir ton alımı olurken, kristal bekin yumuşak ve parlak ton alımı bulunmaktadır.

Bekler sadece üretim materyallerinin farklılıkları değil aynı zamanda açıklığına ve kapalılığına göre de farklılık gösterebilmektedir. Açık ve kapalı bek, bek ile kamış ucu arasındaki eğimin aralığına göre isimlendirilmektedir. Eğim aralığındaki farklılıklar bekin açık ya da kapalı olduğunu ifade etmektedir. Klarnet öğrencileri için tercih sebebi olmayan açık bek, nefes kontrolü ve dudak kontrolünün zor olması dolayısıyla yüz ve çene kaslarının gelişmemiş olması bu bek çeşidinin yerine kapalı bek kullanılmasını gerektirmektedir. Türk müziği icrasında açık bek kullanılmaktadır. Bunun sebebi ise kapalı bek kullanılırken alt dudağın mesafe dolayısıyla serbest bırakılmasında zorluk yaşanması olarak söylenmektedir. Ayrıca Türk müziğinde kamış sıkıp-gevşetme, alt dudak salma gibi değişik pozisyonların kullanılması da bu bekin tercih sebebi olarak görülmektedir.

Kamış ile bek arası mesafenin az olduğu kapalı bekte ise tercih sebebi olan enstrümanın icrası sırasındaki nefes gereksiniminin azlığı dolayısıyla klarnet öğrencilerinin sıkça kullandığı bek olarak bilinmektedir. Bunun yanında Klasik Batı Müziğinin icrasında kullanılan kapalı bek, üretiminin sert kamışlardan yapıldığı bir bek türü olmaktadır.

1946 yılında kurulan Pomarico firması, İtalya'nın Cernusco kasabasında başlayan faaliyetleriyle kristal bek üretimi yapmaktadır. Bu üretim geçmişten günümüze devam ederken, firma faaliyetlerini oğulları yürütmektedir. Bu beklerin el yapımı olduğu ve dünya müziklerinde sıkça kullanıldığı, Türk Müziğinde bile bu beklerin kullanım yerleri olduğu söylenmektedir.

4.2.2. Kamış

Şekil 29. Sert, Yumuşak, Çok Yumuşak Kamış Örneği Kamış Örneği (Url-18)

Kamış, bir bambu çeşidi olan Arundo Donax bambusundan üretilmektedir. Bu bambu Akdeniz’de yetişmekte olup, klarnetin tınısının oluşumu bu bambudan üretilen kamışla sağlanmaktadır. Klarnette kamışın görevleri üfleme rahatlığının sağlanması, klarnet tonunun istenilen düzeyde oluşması, müzik türüne göre klarniste ses değiştirme veya teknik konularda yardımcı olması olarak tanımlanmaktadır. Kamış sertlik derecesine göre toplam 1-5 numara aralığı almaktadır. Bu numaraların seçiminde etken klarnistin üfleme tekniği, faaliyet gösterilecek müzik türü ya da tarzı, klarnistin kullanmış olduğu bek ve klarnet seçimi olmaktadır. Bu etkenler baz alınarak belirlenen bek Türk Müziğinde genellikle 1 ve 1.5 numaralı kamışlardır. Klasik Batı Müziğine baktığımızda ise kamış kalınlıkları 3 ila 4.5 numaraları arasında değişmektedir. Kamışın seçiminde gözlenecek en önemli durum, kamış ile beraber enstrümanın sesinin zengin bir ton ile düzgün entonasyon elde edilmiş olması söylenmektedir. Bunun yanında tercih edilen kamışlar ise Barre, Rigotti Gold, Gonzales, Rico Royal, Mavi Kuşak ve Vandoren markaları olmaktadır.

4.2.3. Bilezik

Şekil 30. Deri Klarnet, Metal Klarnet, Örgü Klarnet, Gümüş Klarnet Bilezik Modelleri (Url-19,20,21,22)

Şekil 30'da deri, metal, örgü ve gümüş klarnet bilezikleri bulunmaktadır. Kamışın bek üzerinde sabit durması amacıyla kullanılan bilezik, havanın geçeceği mesafeyi ayarlama işlevi barındırmaktadır. Genel tercihi deri ve metal olan bilezikler, ayrıca altın, gümüş ve örgü olarak ta üretilmektedir. Alman klarnet sisteminde genellikle örgü bilezik kullanılmaktadır. Bu kullanımın nedeni olarak deri bileziklerin kamışı fazla sıkmayarak vibrato adı verilen tekniğe olanak tanımaları olmaktadır. Klarnistin bilezik yardımıyla doğru bir nokta ile kamışa basınç uygulaması, bek ile kamış ucu arası mesafeyi istediği şekilde değiştirmesine olanak tanımaktadır. Bu sebeple bileziğin bek ile kamış altının sıkılması durumunda bek ile kamışın açıklığı genişlemekte, bu tekniğin üst tarafa uygulanması durumunda ise kamış ile bek arası mesafenin azaldığı gözlemlenmektedir. Klarniste dil vurma tekniğinde yardımcı olan bilezik, aynı zamanda rahat ses elde edilmesine de olanak sağlamaktadır. Bileziğin en etkili olduğu yer, klarnetten çıkan tonda yapmış olduğu değişiklikler olmaktadır. Günümüz markalarına bakıldığında klarnet bileziği olarak en çok tercih edilen markalar arasında Rovner, Silverstein, Vandoren, François Louis, Bg France gibi markalar gösterilmektedir.

Tonu yumuşatıp klarnetten koyu bir ton elde edilmesi deri bilezik ile mümkün kılınmaktadır. Ayrıca deri bilezikte kullanılan malzeme de tona etki etmektedir.

Gümüş bilezik ise klarnetin daha parlak bir tonda ses oluşturmasını sağlamaktadır. Gümüşün kalitesi ve üretildiği firma gibi etkenler de göz önünde bulundurulmakla beraber, gümüş bileziğin klarnet tonuna yumuşaklık ya da sertlik katabileceği ifade edilmektedir.

Bunun yanında kamışı sadece sıkma işlevi gören metal bilezik, klarnetin tonunda veya entonasyonda hiçbir etki yapmamaktadır.

4.2.4. Baril

Şekil 31. Baril Örneği (Url-23)

Şekil 31’de görüldüğü üzere baril, üst bölüm ile ağızlık arası köprü niteliğinde olan, klarnetin akordunun yapıldığı bir parça olmaktadır. Şimdiki zamana bakıldığında klarnetlerin iki baril bulundurduğu söylenmektedir. Klarnetin iki barilinin bulunmasının nedeni ise, düzgün entonasyon amacıyla klarnetin tiz ya da pes seslerinin istenilen seviyeye ulaşması adına olduğu, bu iki barilin farklı boyutlarda kullanıldığı ifade edilmektedir. Örnek olarak kısa baril akordu tizleştirirken, uzun baril ise akordun pesleşmesini sağlamaktadır.

Kaliteli bir entonasyon sağlamak önemli ancak bazı etkenler sebebiyle sadece baril yetmemektedir. Bu etkenler hava koşullarının enstrümana etkileri, klarnistin üfleme şekli, kullanılan stiller ya da klarnistin ruh hali gibi etkenler de olabilmektedir.

4.2.5. Üst Gövde

Şekil 32. Sol Klarnetin Üst Gövdesi (Url-24)

Sol klarnetin üst gövdesi 12 perdeden oluşmaktadır. Bunun yanında sol elin hâkim olduğu bu parça, her iki uç kısmı mantarlı bir yapıdadır. Klarnetin tuşları ve delikleri gövdede bulunmaktadır.

4.2.6. Alt Gövde

Şekil 33. Sol Klarnetin Alt Gövdesi (Url-24)

Klarnetin üst gövdesinin altına takılan bu parçada 9 perde bulunmaktadır. Sağ el hakimiyetinde olan bu parçanın altına kalak takılmaktadır. Klarnetin sağ el baş parmak desteği de yine alt gövdede bulunmaktadır. Alt ve üst gövdeyi genel olarak ele alırsak, klarnetin kalağından, bariline kadar olan kısmı gövde olmaktadır. Bu gövde ağaç, metal, plexiglass ve bakalit gibi çeşitli maddelerden yapılsa da en çok tercih edilen Abanoz, Grenadil ve Cocobolo ağaçlarından yapılmış gövdelerdir. Bu ağaçların işleme yeri olarak Güney Afrika gösterilmektedir. En az tercihin olduğu metal ve bakalit gövdeler, ağaç modellere kıyasla farklı tonları olmasından kaynaklanmaktadır.

4.2.7. Kalak

Şekil 34. Kalak Örnekleri (Url-25)

Pavillon olarak da adlandırılan kalak, klarnetin en altında bulunan bölüm olmaktadır. Bu parçanın ilk üretimi 1720 yılında yapılmış olup, günümüze kadar gelen süreçte farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında entonasyon bakımından doğru bir şekilde mi ve si seslerinin oluşmasına yardımcı olur. Üretim amacının da bu seslerin oluşumunu sağlamak olduğu söylenmektedir.

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle beraber baril için söylenen yeniliklerin benzerleri kalak için de olmaktadır. Farklı türde ağaç materyallerinden veya farklı

şekilde üretilmelerinden kaynaklı olarak klarnetin tonunun değişmesini sağladığı görülmektedir.

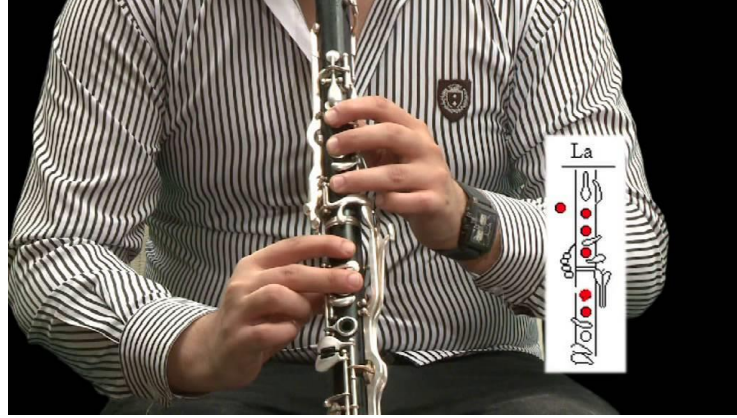
4.2.8. Perde Sistemi

Şekil 35. Klarnet Tuşları

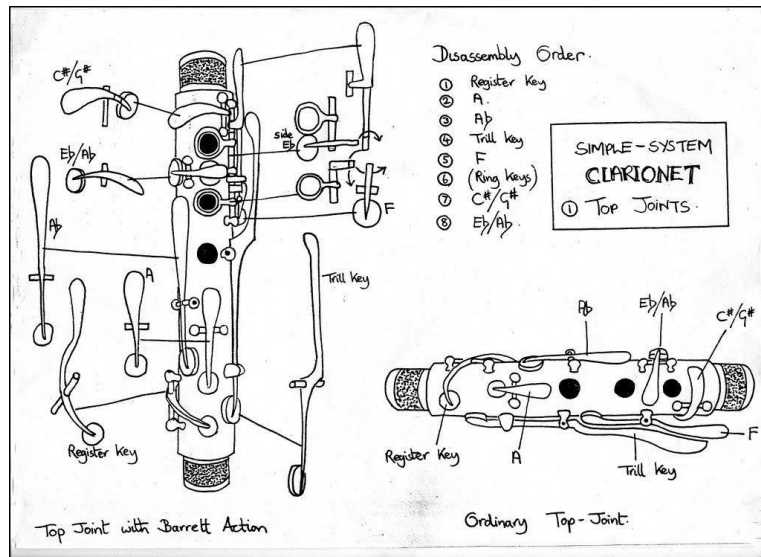
Şekil 35’de gösterilen Albert sistem sol klarnetin 14 tuşu bulunmakta, ayrıca Albert sistem sol klarnet 6 yüzüklü ya da 4 yüzüklü olabilmektedir. Üst gövdeye bakacak olursak, throat key diye adlandırılan la ve sol diyez tuşları, üç tane tril ve bir adet register tuşu, bir adet sliver ve do diyez tuşları olmaktadır. Alt gövdeye bakacak olursak, side lever olarak adlandırılan iki tane uzun tip tuş, lever diye adlandırılan bir sol diyez tuşu, serçe parmak tuşları ve bir tane de sliver tuşu mevcuttur. Ayrıca diğer klarnetlere benzer şekilde yedi adet delik mevcuttur. Parmaklar ya da tuşlar aracılığıyla kapan-aç modelinde olan deliklerin her biri tone holes (ton deliği) olarak isimlendirilmektedir. Tuş kullanılmaksızın, parmaklarla kapan-aç şeklinde çalışan delikler ise main holes (ana delik) olarak isimlendirilmektedir. Çatal parmak diye adlandırılan metod ise forked fingering ismiyle de bilinen parmak pozisyonlarının bazı delikler üzerinde uygulanabileceği söylenmektedir. Klarnet enstrümanı,

özellikleri bakımından her istenilen pozisyonu ve perde faaliyetlerini icra edememektedir.

Şekil 36. Klarnet Parmak Pozisyonu Örneği (Url-28)

Şekil 36’da klarnet tuşlarının nasıl açılıp kapatılacağını örneği gösterilmiştir. Klarnetin mekanizması, çeşitli materyallerden yapılan tuşlardan oluşmaktadır. Bu materyaller nikel, altın, gümüş veya farklı bir materyal kullanılarak oluşturulmaktadır. Yaylar ve vidalar aracılığıyla, gövdede bulunan deliklerin uçlarına güderi oluşturulacak şekilde dizayn edilerek bir çalışma mekanizması oluşmaktadır. Oluşturulan tuşların yer ve kullanım şekline göre isimlendirildiği, aynı zamanda uzunluğu ya da kısalığına ve amaçlanan kullanımına göre de isimlendirildiği söylenmektedir. Klarnetin arka bölümünün ton deliği üstünde bulunan tuş register tuşudur.

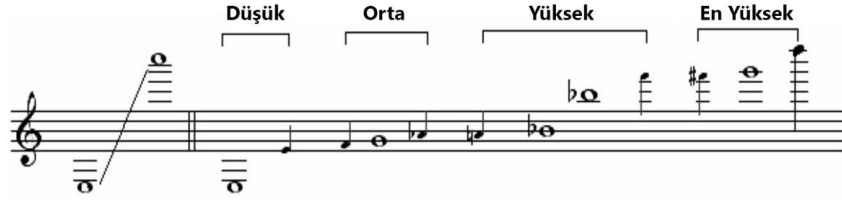
Şekil 37. Tuş Gösterimi (Url-29)

Şekil 37’de gösterilen register tuşunun amacı, basılan perdeye 12 ses ilerisinin sesinin katılmasıdır. Bu yüzden bu tuş oktav tuşu diye de nitelendirilmektedir. Fakat bu nitelendirme diğer enstrümanların oktav tuşunun yalnızca bir ses ileri oktavını verdiği için yanlış olmaktadır. Bu yüzden de 12 ses oluşturulan oktav farkı için “register” denmesi uygun görülmüştür. Klarnetin üst bölgesi olarak nitelendirilen kısımda sol diyez ve la perdeleri için throat yani boğaz tuşu denmektedir. Kenar ya da tril tuşları ise klarnetin sağ yüzünde oluşturulan, sağ elin işaret parmağının basılacağı orta uzunluğu olan tuşlara denmektedir. Sayıları ise sistemden sisteme değişiklik göstermektedir. Orta uzunluğa ek olarak uzun kenar tuşları ise klarnetin sol yüzünde oluşturulmuş, sol elin serçe parmağının basılacağı ince ve uzun tuşlara denmektedir. Yine aynı şekilde sistemden sisteme farklılık göstermektedir. Klarnet alt gövdesinin sağ bölümünde, sağ elin serçe parmağı basacak şekilde konumlandırılmış tuşlara pinky keys yani serçe parmak tuşları denmektedir. Klarnet sisteminde bu tuşlar 2 ila 6 arası bulunabilmektedir. Alternatif bir tuş sistemi olarak adlandırılan kaldırma tuşları ise bağlantı içerisinde olduğu tuşların açılmasını ya da kapanmasını sağlayan tuşlar olarak adlandırılmaktadır.

Bir klarnet sisteminde ana delikler üstünde oluşturulmuş tuş sistemi ise yüzük tuşlarıdır. Bu tuşların tuş niteliğinin sağlanması, üzerine basıldığında bazı delik ya da deliklerin kapanması işlevini gördükleri şeklindedir. Klarnette bulunan diğer tuşlardan bağımsız bir şekilde ana deliklerin üzerine konumlanması ve deliklerle paralel bir şekilde çalışması yüzük tuşlarının özelliğidir. Bu tuşlar sistemden sisteme farklılık gösterebilmektedir. Bunun yanında klarnette özel isimle adlandırılmak yerine nota isimleriyle adlandırılan tuşlar bulunmaktadır. Sol klarnetin üst gövdesinde bulunan do diyez tuşu örnek teşkil etmektedir.

Sol klarnete bakıldığında dört oktavlık ses sahası bulunduğu, ayrıca bu oktavlar arasında da kromatik ve diatonik seslerin hepsinin elde edildiği görülmektedir. 440-442 Hz. frekans ayarı ile üretimi sağlanan sol klarnetler, sol anahtarının kullanılması yanında yazılan notalarda tam dörtlü kalın sesi duyurur. Piyanoda si olarak adlandırılan ses ise klarnetin en kalın sesi olan mi sesini ifade etmektedir. Bunun yanında “si₂” (B₂) perdesinden itibaren “sol₆” (G₆) perdesine gelindiğinde temiz seslerin elde edilebilmesi mümkün kılınmaktadır. Bu seslerin elde edilmesi için çeşitli pozisyonlar ve dudak sıkma teknikleri kullanılarak “sol₆”dan daha tiz olan

seslerin elde edilmesi de sağlanmaktadır. Ayrıca sol klarnette dört farklı register bölgesi konumlandırılmıştır. Bu bölge tınlama bölgesi olarak da adlandırılmaktadır.

Şekil 38. Klarnetin Ses Genişliği (Url-30)

Şekil 38’de görülen klarnetin ses genişlikleri gösterilmiştir. Bu bölgeler ince ses bölgesi, klarino ses bölgesi, orta ses bölgesi ve şalümo ses bölgesi olarak adlandırılmaktadır.

İkinci ek çizgide bulunan do notasının üstünde tiz seslerin oluşturulduğu bölgeye ince ses bölgesi denmektedir. Bu bölgenin ayrıca gerekli parmak pozisyonları ile beraber dudak hareketleri ile de dördüncü oktav do notasının üst seslerinin de çıkmasını sağlamak mümkün kılınmıştır. Klarino ses bölgesinde ise portre üzerinde üçüncü çizgide bulunan si perdesinden itibaren ikinci ek çizgide olan do notasına kadar olan bölüm belirtilmektedir.

Üçüncü çizgi hizasındaki si bemol perdesi ile birinci çizgi mi perdesi üzerindeki fa perdesine kadar olan kısım ise orta ses bölgesini temsil etmektedir. Ayrıca şalümo ses bölgesine gelecek olursak, klarnetin çıkarmakta olduğu en kalın seslerin bu bölgeden çıktığı söylenmektedir. Ayrıca üçüncü ek ilave çizginin altında bulunan mi perdesinin bir oktav üstü olan mi perdesine kadar olan bölümü şalümo ses bölgesi olarak gösterilmektedir.

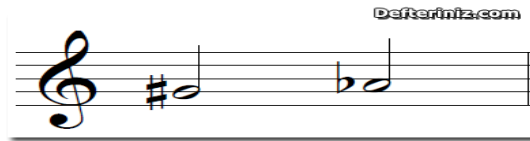
Türk makam müziğine bakacak olursak, perdenin bir ses aralığı tanımı karşımıza çıkmaktadır. Hatta geçmişten günümüze gelen öğretici materyallerin çoğunda da perde, aralık kavramıyla tanımlanmaktadır. 1216-1294 yılları arasında yaşamış olan Safiuddin Urnevî, Türk Makam müziğinin sistematik bir hale getirilmesi adına önemli çalışmalar yapmıştır. Kitabü’l Edvar adlı eserinde, destan olarak tanımladığı ifadenin telli çalgıların sap bölgelerinde basılıp ses çıkarılan notalar olduğu bilinmektedir. Ardışık bir sıra şeklinde oluşan perdelerin ilk ve son perdelerini cânibu’l-enf ve cânibu’l-muş ş şeklinde isimlendirilmesi görülmektedir. Ayrıca Urnevi’nin belirlemiş olduğu bu perdelerin ebced harfleriyle sıralandığı

söylenmektedir. Bunun yanında perdelerin ebced harfleriyle sıralanması Urmevi'den sonra da devam etmiştir (Urmevi, 2019).

Türk müziğinde perde kavramı ise Hızır bin Abdullah tarafından 15. Yüzyılda yapmış olduğu edvar isimli çalışmasıyla ortaya çıkmıştır. Perdelerde değişiklikler yapılsa da kavramın bu çalışmadan sonra oluştuğu bilinmektedir. Ayrıca perdeler özel isim verilmesi de yine bu çalışmadan günümüze kadar oluşturulmuştur (Urmevi, 2019, s.300).

Günümüzde perde kavramı hakkında sık bir şekilde çalışmalar yürütülmektedir. Örnek verecek olursak bir kitabında İrden “*perde kavramıyla anlaşılması gereken şey sabit bir noktanın, frekansın değil o noktanın kendisiyle beraber aşağı ve yukarıyla kapsadığı bölge olarak düşünülmelidir. Örneğin Türk musikisinde segâh perdesinin Uşşâk makamında kullanıldığı perde baskısı ile segâh perdesinin Rast makamında kullanıldığı perde baskının isim olarak aynı ama duyum olarak farklı icra edilmesinin sebebi “perde” kavramının bir bölgeyi temsil etmesinden kaynaklanmaktadır*” ifadesini kullanmıştır (İrden, 2020, s.20).

Bunun yanında Hatipoğlu ise perde anlayışı konusunda “*Türk mûsikîsinde makâmı oluşturan iki öge; “perde” ve “seyir”dir. Perdeler tam ve nîm olmak üzere iki sınıfa ayrılır. Tam perdeler, genel anlamda; bağlı bulunduğu mûsikî sisteminde tizlik-pestlik açısından değişmeyen perdelerdir. Nîm perdeler ise; iki tam perdenin arasında oluşan ve adına “aralık” denilen mesafede meydana gelen ara perdelerdir. Bu ara perdeler, ezginin veya makâmın icabına göre pestlenir veya diklenirler*” açıklamasını yapmıştır (Hatipoğlu, 2019, s.25).

Şekil 39. Nîm Perdesi Örneği (Url-31)

Şekil 39’da görüldüğü nîm perdesi örneği bulunmaktadır. Türk Makam müziğinde nîm perdelerinin icrasının, perdelerin belli bir oran olacak şekilde pes veya tizleştirilmesi yapılmaktadır. Bu işlemlerin yapılması için de bazı dudak hareketleri veya parmak pozisyonları uygulanmaktadır. Glissando tekniği adı verilen dudak hareketleri çerçevesinde nîm perdelerinin elde edilmesi mümkün

kılınmaktadır. Bunun yanında bu elde edim klarnetin fiziksel özellikleri neticesinde uygulanan parmak pozisyonları ile de mümkün kılınmaktadır.

Nim perdeleri elde edilirken sol klarnet için kullanılan farklı pozisyonlar olarak dudak sıkma-gevşetme, çift dudak üfleme ile ağız pozisyonu, çatal parmak, çapraz parmak ve yarım perde pozisyonları ile de parmak pozisyonları oluşturulmuştur.

Alt dudağın ağız içine ve dışına olacak şekilde hareketleri dudak gevşetme olarak adlandırılmaktadır. Kamışın ne kadar titreyeceğine karar veren dudak kontrolü bu olmaktadır. Alt dudak gevşetildiği takdirde kamış büyük bir alanda titreyeceği için sesin pes bir hal alması sağlanmakta, tersi bir küçülme ile dudak sıkma hareketi yapılarak ise de ses tizleşmektedir.

Üst dudağın dişler üzerine yatırılması ve ağızlığın iki dudak arasında konumlanacak şekilde olması durumu ise çift dudak üfleme tekniği olmaktadır. Bu teknik genellikle caz, klasik batı müziği ve halk müziklerinde kullanılmaktadır. Böyle olsa da diğer üflemeli çalgı tekniklerine benzeyen bu tekniğin kullanımı yaygın olmamaktadır. Bu tekniğin fiziksel acıya sebep olduğu, uygulanmasının çok sayıda pratiğe dayandığı da söylenmektedir.

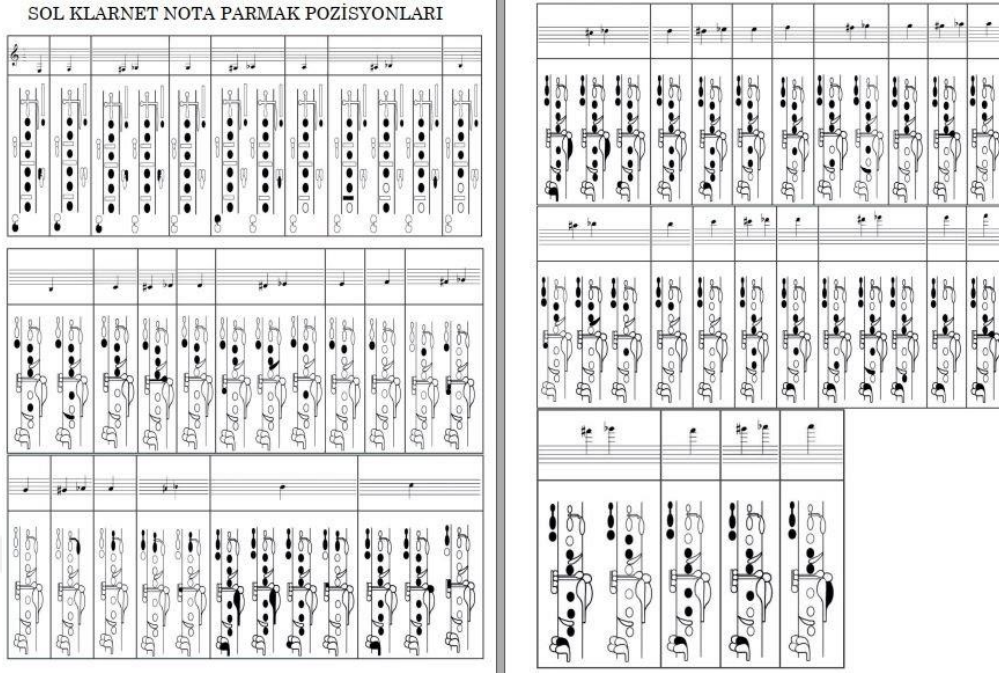
Şekil 40. Üfleme Teknikleri (Url-32)

Şekil 40'da üfleme tekniği gösterilmiştir. Parmak pozisyonlarına bakacak olursak, çatal parmak için tam, yarım ve aynı zamanda nim perdelerinin elde edilmesini sağlayan parmak pozisyonu olarak gösterilmektedir. Ardışık maksimum üç delik ya da tuş perdesi için kullanılan bu yöntem, bir ve üçüncü parmaklar kullanılıp, üçüncü parmağın boşta bırakıldığı bir sistem olmaktadır. Her iki el için de bu kural geçerlidir. Çift elin kullanımı için bu teknik kullanılmamaktadır. Bu durumda kullanılan teknik çift çatal tekniği olarak adlandırılmaktadır. Çatal parmak tekniği sayesinde tam ve yarım perdelerin dışında tampere olmayan seslerin de elde edildiği bilinmektedir. Bu teknikle beraber uygulama dört oktavda da olabilmektedir.

Farklı frekanstaki seslerin oluşumuna olanak tanıyan çapraz parmak pozisyonu için perdenin üst perdesini açmak venting diye tabir edilir. Ayrıca alt perdeyi açmak loading diye de tabir edilmektedir. Bu teknik üç işlevde kullanılmaktadır. İlk olarak sol el işaret parmağı açılarak, diğer parmakların kombinasyonları ile altissimo bölgesindeki sesler icra edilmektedir. Ayrıca bu teknikte tüm klarnet türlerinin bu bölgeye geçişi olmaktadır. Orta ses bölgesinde bulunan seslerin entonasyonunun düzenlenmesi adına da kullanılan bu pozisyon son olarak tempere olmayan seslerin, çeyrek tonların ve mikrotonal seslerin icrasında kullanılmaktadır. Bu tekniğe ek olarak dudak hareketlerinin de katkılarıyla tam sesler elde edilebilmektedir. Ayrıca üçüncü ve dördüncü oktav harici tamperaman sistemdeki perdelerin bu teknikle icra edilmesinin tercih edilmediği söylenmektedir.

Çatal parmak tekniğiyle benzer özellikte olan çapraz parmak tekniği, bazı farklı özelliklere sahiptir. Çatal parmak tekniğinde sıralı üç perde ile sınırlandırılan kombinasyonlar, çapraz parmakta sınırlandırılmamıştır. Ayrıca çapraz parmak iki el parmakları ile icra edilebilecek bir teknik iken, çatal parmak tekniği bu iki elin ayrı ayrı değerlendirildiği bir teknik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca sol klarnet icrasında kullanılan yarım perde tekniği bulunmaktadır. Bu teknik ile ana deliklerin yarısı kapatılmakta, bu şekilde perde icra edilmektedir. Deliğin yarısının kapanması sonucu perde frekans değeri ve perde tınısı da değişmektedir. 20. ve 21. yüzyıl içerisinde yapılan çalışmalar sonucu bu tekniğin kullanımı karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Klasik Batı müziğinin glissando yapılmasında bu teknik sıkça kullanılmaktadır.

Şekil 41. Parmak Pozisyonları (Url-33)

Sol klarnet klasik parmak pozisyonları şekil 41’de gösterilmiştir.

4.2.9. Boru Tasarımı

Klarnetin birbirine geçmeli ve sökölüp takılabilen beş ana parçası bulunmaktadır. Bu parçalar Şekil 42’de detaylı olarak gösterilmiştir. Bu beş parçanın birleşimiyle oluşan klarnet, borusal bir yapıya sahiptir.

Şekil 42. Klarnetin Genel Parçaları (Url-35)

Beke bakacak olursak, klarnetten sesin çıkması adına titreşim oluşturmak üzere kamış yerleştirilen bir yapıda olan bek, yapısal açıdan konik bir yapıda ve yuvarlak bir gövdede olmasına karşın bir tarafının düzleştirilerek oluşturulduğu parçadır. Bekin kısımları kamış yatağı, boşluk, uç, burun, silindirik boru ve mantar olmaktadır.

Şekil 43. Bek Örneği (Url-26)

Şekil 43’de tam olarak bek görünmektedir. Bekler farklı modeller ve hammaddeler ile yapılabilmektedir. Bek için kullanılan başlıca hammaddeler ebonit, cam, plastik, kristal ve çiğdem ağacı olarak gösterilmektedir. Geçmişte ahşap ile yapılırken, ahşap maddesinin az ömürlü yapısı nedeniyle günümüzde ebonit kullanılarak yapılmaktadır. Kamışın metal bir bağ kullanılarak ağızlığa tutturulması sağlanır. Geçmişten günümüze bakıldığında ağızlık ucunun daha geniş ve daha uzun bir yapısı olduğu gözlemlenmektedir (McIlwain, 1978, s.46).

Ağızlık uçlarında açıklama konusundaki farklılaşmalar mümkün kılınmaktadır. Kullanılan kamışın kalınlığının direkt olarak klarnetin tonuna yansıdığı bilinmektedir. İcrası olacak müzik için öncelikle ağızlık ve kamışın belirlenerek istenilen tona ulaşımının sağlanacağı aktarılmaktadır (Baines, 1957, s.121).

Baril ise üst gövde ve ağızlığın arasında bulunması sebebiyle, klarnet boyunun kısaltılması ya da uzatılmasına sebebiyet veren akort değişimlerine olanak tanımaktadır. Ayrıca bir diğer kullanım amacı olarak su ve tükürük kaçaklarının gövdeye ulaşmasını engellemek olarak söylenmektedir.

Klarnet enstrümanında sistemlerin perde icrasının iki yolu bulunmaktadır. Bunlar parmak yardımıyla deliklerin kapanması ya da mekanik tuş sistemi

kullanılarak deliklerin kapanması olarak söylenmektedir. Mekanik sistemi oluşturan parçalar ise güderi (ped), spring (yay), rod (vida), key (tuş), ring (yüzük) olarak beş ana parçadan oluşmaktadır.

Şekil 44. Sol Klarnet İçin Üretilmiş Baril (Url-27)

Şekil 44’de sol klarnet için üretilmiş olan bir baril görülmektedir. Diğer bir parça olan gövde alt ve üst olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu parçada tuşlar ve delikler bulunmaktadır. Üst gövdede register tuşu, alt gövdede ise parmaklık kısımları vardır. Şekil 37’de gösterilmektedir. Üst gövde 12 alt gövde 9 perdeden oluşmaktadır. Üst gövdeye upper-top joint, alt gövdeye ise lower-bottom joint denmektedir.

Sesin gür çıkmasını sağlayan, perde entonasyonunu sağlamlaştıran bölüm olarak kalak karşımıza çıkmaktadır. Kalak, klarnetin en altında bulunmaktadır. Şekil 34’de gösterilmiştir.

Kamış, sol klarnet icrasında genel olarak 1-1,5 numara kamış kullanımı vardır. Bu kamış numarası bekin açıklığına veya kapalılığına göre değişebilmektedir. Ahşap bir malzeme olan kamış, klarnetin ağızlık kısmına yerleştirilerek, üflendiği zaman titreşim ile ses üretmenin sağlandığı kısım olmaktadır. Şekil 41’de gösterilmiştir. Kamışın kullanım şekli olarak, ağızlığın uç noktasına açıklık kalmayacak şekilde ve iki dudak arasının uç kısmını boşlukta bırakacak şekilde yerleştirildiği bir düzenle kullanılmaktadır. Kauçuk, bambu ve plastik türleri vardır. Kamışın ağızlığa sabitlenmesi amacıyla bilezik kullanılmaktadır. Bilezikler farklı metallerle ya da deri, ip gibi malzemelerle yapılabilmektedir. Şekil 30’da gösterilmiştir.

Sol(G) klarnette ise, üretim çoğunluğu Avrupa kıtası olmakla beraber, en az kullanılan türlerinden biri ise sol klarnetlerdir. Bu klarnetler sol(G) aktortlu sistemlerdir. Klasik Batı müziği orkestraları sol klarnetleri tercih etmediği sebebiyle enstrümanın kullanımı az olmaktadır. Si bemol veya la klarnetle karşılaştırıldığında

ortaya sol klarnetin daha pes bir ses renginin olduğu çıkmaktadır. Bu nedenle Batı Müziği orkestralarının atlamalı sesler ve yüksek tempo içeren pasajları çalma konusunda sıkıntı çekmesi, enstrümanın tercih edilmeme nedenleri arasında gösterilmektedir. Fakat kullanım bölgelerine baktığımızda Ortadoğu ve Balkanlar'ın yanında Kafkasya ve Anadolu coğrafyalarında da en çok tercih edilen klarnet türü olmaktadır. Bu coğrafyalarda kullanılan klarnet sisteminin ise Albert sistem klarnetler olduğu bilinmektedir. Bu coğrafyalarda az sayıda olsa da Boehm sistem klarnetlerin de icra edildiği söylenmektedir. Ayrıca 18. Yüzyılda Avrupa'da üretilen yine "sol" akortlu bir klasik müzik enstrümanı olan Clarinet d'Amoure'un günümüzde üretimi yapılmamaktadır. Ayrıca Bucken gibi Avrupalı köklü klarnet firmaları da sol klarnet üretimi yapmamaktadır.

Günümüzde kullanılan Albert sistem klarnetlerin 1940'lı yıllardan itibaren Alman firmalar tarafından üretimi gerçekleştirilmektedir. Bugüne gelindiğinde ise Almanya ile sınırlı kalmayan sol klarnet üretimi, Çin, Yunanistan ve Türkiye gibi ülkelerde de gerçekleştirilmektedir. Albert sistem klarnet diğer klarnetlerden bilindiği üzere beş parçadan oluşmaktadır. Baril ve kalak kısımlarının si bemol klarnet ve la klarnet gibi düz bir şeklinin olması, 68 veya 70mm barilin kullanılması Albert sistem klarnetlerin hepsinde standart olmaktadır. Yalnız fark olarak kamışın kullanım numarası farklılık gösterebilmektedir. Makam müziğinde sol klarnet için kullanılan açık bekler 145-185 mm arasında olup, amacı nim perdelerinin icrası olmaktadır. Bu yüzden kamışların numarası 1-2 numara aralığında tercih edilmektedir.

4.2.10. Türkiye'de Sol Klarnet Yapımında Kullanılan Ağaçlar

Günümüzde klarnetlerin genel olarak ağaçtan yapıldığını, ayrıca metal, bakalit, karbon, plexiglass gibi materyallerden de üretilebildiği söylenmektedir. Türkiye'de sol klarnet yapımında yüksek oranla ağaç malzeme kullanılmaktadır. Ancak yapımının ekonomik açıdan maliyetli oluşu sebebiyle fabrikasyon üretilen sol klarnetlerde kullanılan malzemelerin metal, bakalit, karbon, plexiglass gibi materyallerden de yapıldığı bilinmektedir.

Ağaç klarnetlere bakacak olursak genel olarak abanoz, kokobolo, granadil, mopani ağaçlarının dışında gül, zeytin, ceviz veya şimşir gibi ağaçlardan da klarnet üretimi yapılabilir. Bunun yanında Türkiye'de klarnet ustaları erik ağacını da

kullanabilmektedir. Bu bağlamda çalışmamızın konusunu oluşturan Türkiye’de kullanılan klarnet yapımı adına ağaçlar gül ağacı, şimşir ağacı, abanoz ağacı, zeytin ağacı ve ceviz ağacının yanında erik ağacı olmaktadır. Klarnistlerin ağaç klarnet tercihi konusunda, ağaç klarnetlerin yumuşak ve sıcak bir ses tonunun olması sebebiyle tercih edildiği söylenmektedir. Yumuşak ve sıcak bir ses tonu olan ağaç klarnetler, birçok klarnist tarafından kullanılmaktadır. Yalnız ağaç klarnetlerin dezavantajlı yönü olarak sıcak-soğuk havalarda bazı aksaklıkları meydana gelmektedir. Hatta bu hava sirkülasyonu sonucu klarnetin çatlama riski de oluşmaktadır. Bu kötü sonuçların meydana gelmemesi adına devamlı bakımlarının işinin ehli ustalar tarafından yapılması gerekmektedir.

4.2.10.1. Gül Ağacının Özellikleri

Gül ağacının yetiştirilmiş olduğu bölgeye göre farklı türleri ve isimleri bulunmaktadır. Dış odunu genel olarak sarı renkte olmakta, iç odunu ise çeşidine göre farklılıklar göstermektedir. Avusturalya’da yetiştirilen gül ağaçlarının rengi koyu kırmızı damarlı olmaktadır, Brezilyada yetiştirilen gül ağaçlarının rengi aynı olsa da daha canlı durmaktadır. Gül ağaçları sert ağaçlar sınıfında bulunmaktadır. Bu ağaç türünün işlenmesinde zorluk çıkarmadığı, parlak ve düzgün bir yüzey verdiği söylenmektedir. Bu ağacın bazı türlerinin de yağlı olduğu görülmektedir. Ayrıca değişik hava koşullarına dayanıklı oluşu gül ağacının enstrümanlarda kullanıma sebepleri arasında olmaktadır (Url-64). Gül ağacının ayrıca haşerelere karşı dayanıklı oluşu ve iyi verniklenir oluşu da ağacın diğer aletlerdeki kullanımı için tercih sebepleri arasında bulunmaktadır.

Gül ağacı genel olarak küçük boyutlu oymalılarda, tornalı süs eşyalarında, kakmalı işlerde, mobilyalarda ve enstrümanlarda kullanılmaktadır.

Şekil 45. Gül Ağacı Sol Klarnet (Url-36)

4.2.10.2. Zeytin Ağacının Özellikleri

Zeytin ağacı, gül ve Hint ağaçlarına benzer bir yapıda bulunmaktadır. Bu ağaç kahverengi-altın ve kahverengi-siyah çizgileri bulunan çizgili bir ağaç türü olmaktadır. Dünyada yetiştiği bölgeler genel olarak su bölgeleri olmakta, en çok yetiştiği ülkeler ise Kamerun, Ekvator Gine'si, Kongo ve Batı Afrika'nın Gabon bölgesi gibi yağış oranı yüksek bölgeler olmaktadır. Bu ağacın boyu 20-40 metre arasında değişebilmekte, gövde çapı ise 1,2 metreyle 1,5 metre arasında değişmektedir. Bu ağacın çatlamasının önlenmesi adına çalışma genel olarak hassasiyet içerisinde yürütülmektedir. Hava koşullarına dayanıklılığının yüksek oluşu, enstrüman adına kullanılma sebepleri arasında bulunmaktadır. Günümüzde dünyadaki zeytin ağacı oranlarında 5/1'lik bir azalma olmasından kaynaklı "koruma altına alınan ağaç türleri" içerisinde bulunmaktadır (Url-42).

Müzik aletlerinde sıkça tercih edilen zeytin ağacı, ses kalitesi oldukça yüksek bir enstrüman sunmaktadır. Türkiye'de zeytin ağacının kullanıldığı enstrümanlar gitar, ut, lavta, tanbur ve klarnet gibi çalgılar olmaktadır. Enstrümanın dışında zeytin ağacı doğrama ve araç kollarında da kullanılmaktadır.

Şekil 46. Zeytin Ağacı Sol Klarnet

4.2.10.3. Abanoz Ağacının Özellikleri

Rengi, dayanıklılığı, oldukça sert oluşu ve iyi cila tutması sebebiyle abanoz ağacı birçok alanda kullanılmaktadır. Genel olarak marangozluk, ağaç oyma işleri ve enstrümanlar abanozun kullanım alanlarına örnek olmaktadır. Geçmişten günümüze abanoz ağacı değerli olarak kabul edilmektedir. Abanoz ağacı genel olarak Hindistan, Sri Lanka, Hint Adaları ve Batı Afrika'da yetiştirilmektedir. İyi bir abanoz çok ağır ve siyah renkte olmasının yanında suda batmakta ve sadece ağacın orta bölümünden elde edilmektedir (Url-43).

Sesinin istenilen seviyelerde olması, sertliği, dayanıklı ve kullanışlı olması sebebiyle kaliteli bir klarnet enstrümanı denilince akla ilk gelen klarnet materyallerinden biri olmaktadır.

Şekil 47. Abanoz Ağacı Sol Klarnet (Url-38)

4.2.10.4. Grenadil Ağacının Özellikleri

Dalbergia Melanoxylon olarak bilinen grenadil ağacı aynı zamanda “African Blackwood ya da mpingo” olarak ta bilinmektedir. Grenadil ağacı genel olarak kurak bölgelerde, Tanzania, Mozambik, Senegal ve diğer ülkelerin kurak bölgelerinde yetiştirilebilmektedir. Bir grenadil ağacı 60 yıllık süre zarfında olgunlaşmaktadır. Öz kerestesi siyah renkte olmakta, akustik özellikleri ve sağlamış olduğu zengin tonların yanında kararlı bir yapısının bulunması sebebiyle ağaç üflemeli enstrümanların genel olarak en çok tercih edilen ağacı olmaktadır. Fakat grenadil ağacı yavaş kurumasıyla tanınmaktadır. Bu da ağacın kesimi sonrası belli bir süre beklemesi gerektiğini göstermektedir. Ağacın kesiminden sonra istenilen kuruluğa gelene kadar dinlenmeye alınması gerekmektedir. Klarnet yapımında da grenadil ağacının önemli bir yeri bulunmaktadır (Url-44).

Şekil 48. Grenadil Ağaçtan Sol Klarnet

4.2.10.5. Şimşir Ağacının Özellikleri

Şimşir ağacı genel olarak sarı renkli, sert ve ağır bir oduna sahip olmaktadır. Bu ağaç türü Karadeniz sahillerinde, Güney ve Batı Anadolu’da bulunmaktadır. Şimşir ağacı sert bir ağaç olarak genellikle bağlama eşiği yapımında kullanılmakta, fakat sert oluşu sebebiyle ağaç üflemeli çalgı yapımında da kullanılabilir. Enstrüman yapımının yanında bahçe, tesis, otel ve konut gibi değişik alanların süslemelerinde de şimşir ağacı kullanılmaktadır. Şimşir ağacı “minyatür” olarak

adlandırılan boylarda bulunmakta, fazla büyümemekte ve dallarına da istenilen şekil verilebilmektedir (Url-45).

Şekil 49. Şimşir Ağacı Sol Klarinet (Url-37)

4.2.10.6. Ceviz Ağacının Özellikleri

Yaprak döken ağaç sınıfında yer alan ceviz ağacı, genel olarak Balkanlardan Himalayalara kadar geniş bir bölge içerisinde yetişebilmektedir. Genel olarak ceviz ağacı 20-30 metre arasında, tek başına orman oluşturabilme özelliğinde bir ağaç olmaktadır. Bahçe yetiştiriciliğinde de ceviz ağacı sık bir şekilde kullanılmaktadır. Ceviz ağacı sulak bir bölgede yetişmekte, rengi ise kahverengi ve koyu yeşil renkleri arası değişmekte, alevli desenleri bulunmakta ve son derece şık görünümlü bir ağaç olarak nitelendirilmektedir.

Mobilya yapımında, iç mimarlık alanında ve enstrüman yapımı gibi birçok alanda ceviz ağacı tercih edilmektedir. Enstrüman imalatında kullanılan ceviz ağacı, görüntüsünün şık olması, kullanıcısına sunduğu ses özellikleri itibarıyla enstrüman ustalarının tercih ettiği bir ağaç türü olarak nitelendirilmektedir. Ceviz ağacı enstrüman genel olarak sıcak ve melankolik bir ses vermektedir. Bunun yanında ceviz ağacı enstrümanlarından parlak ve derin sesler elde edilebilmektedir (Url-46).

Şekil 50. Ceviz Ağaçtan Sol Klarnet

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular: Türkiye’de Sol Klarnet Yapım Ustaları

Türkiye’de Albert perde sistemine göre klarnet yapan altı çalgı yapım ustasına ulaşılmıştır. Bunlardan beşi hayatta olup görüşme tekniği ile bilgilerine ulaşılmıştır. Bir çalgı yapım ustası ise hayatta olmadığı için bu çalgı yapım ustasına ait bilgiler dökümanlar incelenerek elde edilmiştir.

4.3.1. Ahmet ÖZDEMİR (1932-2014)

1932 yılında doğan Ahmet Özdemir, 2014 yılında hayatını kaybetmiştir. Enstrüman yapımına 19 yaşında başladığı, ilk yaptığı enstrümanın kaval olduğu söylenmektedir (Url-39).

Uzun yıllar klarnet yapımı ile uğraşan Özdemir, el yapımı klarnetleri ile tanınan bir usta olmuştur. Bunun yanında yapmış olduğu klarnetler tını uygunluğu bakımından “Türkiye’de tek” olarak nitelendirilmektedir. Özdemir’in yapmış olduğu klarnetlerin büyük bir bölümü abanoz ağacındandır ve genellikle klarnetleri sipariş usulü yapmıştır.

Ahmet Özdemir, Türkiye çapında birçok bölgede klarnet sanatçılarına hizmet vermiş ve öğrenci yetiştirmiştir. Yetiştirdiği birçok çırağın günümüzde klarnet yapımında ustalaştığı söylenmektedir. Ayrıca zamanının büyük bir bölümünü atölyesinde yoğun bir şekilde çalışarak geçirmiş olan Özdemir, yapmış olduğu

klarnetleri doğal bir şekilde boya olmadan sunmuştur. Yıllarca torunları ile beraber çalışmış ve vefatının ardından işlerini torunları devralmıştır. Ahmet Özdemir'in yurt içi ve yurt dışında üretmiş olduğu klarnetler hala kullanılmaktadır. Bunun yanında ABD'li yönetmen ve klarnetçi Woody Allen'in da elinde bu klarnetlerden bulunmaktadır (Url-39). Ahmet Özdemir'in yapmış olduğu klarnetlerin bu kadar rağbet görmesinin sebebinin klarnetçilerin yaşamış olduğu akort sorunlarının çözümünü bulup, klarnetlerini bu düzenleme ile yapması olarak ifade edilmektedir. Bunun yanında bir klarnetin tarafınca üretiminin on beş gün sürdüğü söylenmektedir.

4.3.2. Aydan AKINERİ

Aydan Akineri, 1948 yılında İzmir'de doğmuştur. 1968 yılında Kara Kuvvetleri Komutanlığına bağlı Askeri Mızıka Okulundan mezun olmuştur. Sonrasında aynı komutanlığa bağlı Armoni Mızıkasında saksafon icra etmiştir.

1972'de Akineri, Pietarsaari adlı Finlandiya şehrine taşınmıştır. Stig Forsman'ın öğrencisi olan Akineri, fagotunun arızalanması sonucu Finlandiya'da enstrüman ustası bulamamış, çalgısını Almanya'ya göndermiştir. Bu hadisenin enstrüman ustalığı fikrinin başladığı hadise olarak anlatılmaktadır (Url-40).

Akineri enstrüman tamiri için ABD merkezli Ferree şirketinden almış olduğu enstrüman tamir malzemeleri ile 1973 yılında Finlandiya'da Akineri Nefesli Sazlar atölyesini kurmuştur. Atölyenin kurulmasından sonra Ferree şirketinin düzenlemiş olduğu eğitimlerde yer almıştır. Atölyenin ve kendinin gelişimi adına bu şirketin kendisine çok şey kattığını belirten Akineri, 1983 yılında İsveç'in Göteborg şehrinde Boosey&Hawkes adlı şirketin çalgı bakım-onarım ve yapım bölümünü kurmuştur. Ayrıca Akineri, bu bölümün yöneticiliğini de yapmıştır. 1984'te ise Akineri Nefesli Sazlar'ı Finlandiya'nın Tampere şehrinde açmıştır. Bu şehir Finlandiya'nın ikinci büyük şehri olmaktadır (Url-40).

Yıllar sonra Türkiye'ye dönen Akineri, 1994 senesinde Ankara Bilkent Üniversitesi Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi'nde çalışma hayatına başlamıştır. Akineri ayrıca orkestra müdürlüğü de yapmıştır. 2004 yılında İzmir Devlet Opera ve Balesi çatısı altında Luthie olarak hizmet veren Akineri, emekli olana kadar bu kurumda çalışmıştır. Emekliliğinden sonra İzmir'de Akineri Nefesli Sazlar olarak

hizmetine devam eden Akıneri, günümüzde çalışanları ile birlikte enstrüman yapımına devam etmektedir (Url-39).

2008 yılında ise Akıneri, “Akıneri Nefesli Sazlar” bünyesinde sol ve sib klarnet üretimine başlamıştır. Bu çalgılar yapılırken, Afrika’dan temin edilen grenadil, mopani, red ivory ağaçları kullanılmış, ayrıca yıllanmış şimşir ağaçlarının da kullanıldığı bareller, kalaklar, ağaç flütler ve bu flütlerin ağızlıkları, pikolo ağızlığı imalatı yapmıştır. Ayrıca dünyanın ilk karbonfiberli klarnet üretici konumundadır. Akıneri, klarnet üretimi yaptığı süre boyunca eserlerini birçok ülkeye sunmuştur. (Url-39)

Akıneri, birçok kurum ve kuruluşun resmi tamir, bakım ve onarım servisliğini yapmıştır. Bunlara örnek verecek olursak aralarında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının da bulunduğu Devlet Senfoni Orkestraları, Devlet Opera ve Balesi Orkestraları, Özel ve Devlet Konservatuarları, Fakülte, Enstitü ve Müzik okullarının yanında Özel Senfonik Orkestralar da bulunmaktadır (Url-40).

4.3.3. Ramazan KOR

Ramazan Kor ile 02.04.2022 tarihinde yapılan görüşmeden alınan bilgilere göre özgeçmişi şu şekildedir (R. Kor ile kişisel iletişim, 02 Nisan 2022); 1956 yılında Balıkesir’in Manyas ilçesinde doğmuştur. 1950 yılında amcasının İtalya’dan Türkiye’ye usta getirip bir atölye kurmasıyla başlayan klarnet yapım serüveni Ramazan Kor’unda bu atölyede çalışmasıyla devam etmiştir. Kor, daha sonra 1970 yılında amcasının atölyesini devralmıştır. Ardından İstanbul’da 10 yıl faaliyet göstermiş, sonrasında Bursa’ya taşınmıştır.

Kor, meslek olarak aile geleneği haline gelen klarnet yapım mesleğini seçmiştir. Klarnet üretim materyali olarak “metal” seçmesinin sebebi ise geçmişte klarnet sanatçılarının ekonomik durumunun kısıtlı olmasıdır. Tabi bununla birlikte metalin klarnet yapımında daha ekonomik ve sağlam olması da sebepler arasında sayılabilir.

Kor’un ürettiği klarnetler İsmail Oytun, Naci Göçmen, Mustafa Kandıralı gibi Türkiye’nin klarnet üstatları olarak nitelendirilen birçok klarnet sanatçısı tarafından kullanılmaktadır.

Kor'un üretmiş olduğu klarnetlerin internet sitesi üzerinden de satışının olduğu, ve üretmiş olduğu tüm klarnetlerin kullanım süresinin çok uzun yıllarca sürdüğü bilinmektedir.

Kor, aile mesleğinin devamı olan klarnet yapım ustalığını yeğeni Hüseyin Ünlü'ye öğretmiştir.

4.3.4. Ceyhun BİLGİN

Ceyhun Bilgin ile 03.04.2022 tarihinde yapılan görüşmeden alınan bilgilere göre özgeçmişi şu şekildedir (C. Bilgin ile kişisel iletişim, 03 Nisan 2022); 1979 yılında Manisa'nın Gördes ilçesinde doğan Bilgin ilk, orta ve lise eğitimini Gördes ilçesinde tamamlamıştır. Ardından sırasıyla Celal Bayar Üniversitesi Harita Bölümü'nden mezun olmuş, istihdam astsubay sınıf okulunu ve Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünü tamamlamıştır.

Bilgin, 2007 yılından bugüne kadar klarnet ekipmanları üretimi yapmaktadır. Ayrıca 2016 yılı itibarıyla de "Hüsnü Şenlendirici" ile beraber Ar-ge faaliyetleri yürütmüş, bu faaliyetler sonucunda "Hüsnü" markası adı altında sol klarnet üretimi yapmıştır. Bilgin halen faaliyetlerine Manisa'da devam etmektedir.

4.3.5. Erman ÖZDEMİR

Erman Özdemir ile 02.04.2022 tarihinde yapılan görüşmeden alınan bilgilere göre özgeçmişi şu şekildedir (E. Özdemir ile kişisel iletişim, 02 Nisan 2022); 1981 yılında doğan Özdemir, önemli klarnet yapım ustalarından Ahmet Özdemir'in torunudur. Üç erkek kardeşten biri olan Erman Özdemir, ilk ve orta öğrenimini Ordu'da, lise öğrenimini ise Ankara'da tamamlamıştır. Klarnet ustalığına ilkokul 1'inci sınıftan itibaren başlamış ve kendisini bu mesleğin içinde bulmuş bir hayatı olmuştur.

Özdemir'in atölyeleri ilk başta Ordu'nun Bayadı köyünde daha sonra merkeze taşınmış. Dünyanın ilk mermer sol klarnet üretimi ve ilk taş klarnet üretimi Erman Özdemir tarafından yapılmıştır. Taş klarnet üretiminin dede Ahmet Özdemir'e vefatının ardından ona yakışanı yapmak amacıyla tasarladığı söylenilmektedir. Taşın üretim yerinin Güney Amerika olduğu ve hammadde olarak taşın yanında grenadili'nin de kullanıldığı bilinmektedir. Yani üretmiş olduğu taş klarnetlere ek, grenadil klarnetler de üretmektedir.

Dede Ahmet Özdemir, Erman Özdemir'in diğer kardeşleri olan Ersin Özdemir ve Eren Özdemir'e de bu ilmi öğretmiş ve klarnet ile ilgili işleri üç kardeş birlikte yürütmüşlerdir.

4.3.6. Doğan UĞRAŞ

Doğan Uğraş ile 04.04.2022 tarihinde yapılan görüşmeden alınan bilgilere göre özgeçmişi şu şekildedir (D. Uğraş ile kişisel iletişim, 02 Nisan 2022); Uğraş, 1988 yılında İzmir'de doğmuştur. İlk ve orta öğretimi ve liseyi İzmir'de tamamlamıştır. Uğraş, 2006 yılında İzmir Teknik Lisesi Metal Eğitimi bölümü mezun olmuştur. 2008 yılında üniversite tercihini Sakarya Üniversitesinin Teknik Eğitim Fakültesinde Metal Öğretmenliği bölümünde kullanan Uğraş, bu bölümden 2012 yılında mezun olmuştur. Çocukluk çağlarından beri teknik konulara olan merakı sayesinde Uğraş, kullandığı ya da ilgisini çelen her şeyin tamiri ve yapımı ile uğraşmıştır. Bu ilgi ve hevesi onu klarnet yapım ustalığına kadar götürmüştür. 2019 yılına kadar Sakarya'da yaşamını sürdürmesine karşın yalnızca 1 yıl gibi kısa bir süre öğretmenlik yapmış ve öğretmenliği bırakmıştır.

Klarnetle 2013 yılında tanıştığını söyleyen Uğraş, oldukça eski bir klarnete sahip olup kendince uğraş içerisine girdiğini belirtmektedir. Klarnet üretimine ise ilk olarak 2014 yılında hobi amaçlı küçük atölyesinde kendi için iyi bir klarnet üretimi yapmak adına başlamıştır. Uğraş'ın klarnet üretimi yapmasının yanında 2014 yılında İş Güvenliği Uzmanlığına hak kazanarak bu bağlamda iş güvenliği uzmanı olarak çalışmış, 2016 yılında ise yangın eğitmenliği hakkı kazanarak birçok kurum ve kuruluş da çeşitli eğitimler vermiştir. Evlendikten sonra tekrar İzmir'e yerleşmesi ile 2018 yılında diploma ve belgelerini bir kenara bırakmış ve klarnet üretimine odaklanmıştır.

Uğraş, ilk klarnetini 5 aylık bir süre içerisinde yapmıştır. Yapmış olduğu tuş ve perdelerin el yapımı olduğu da bilinmektedir. Önceleri malzeme olarak gül ağacı kullanılmasına karşın ergonomi, akort ve mekanik problemler yaşaması sonucu yeni bir klarnet üretimi denemelerine başlamıştır. Yeni klarnetini şimşir ağacından üretmiş olmasının yanında makul bir kullanım seviyesinde bir klarnet üretmeyi başarmış, sonrasında da klarnet ustalığını ilerletmiştir. Günümüzde ise granadil, cocobolo, mopane, şimşir gibi ağaçlardan klarnet ve klarnet ekipmanı üretimini

atölyesinde yapmaktadır. Atölyesinde sol klarnet, ayarlı barel, barel, bek, bek bileziği üretiminin yanında dünyada ilk defa ibreli ayarlı baril üretimi yapılmaktadır. Bu barilin patenti de Uğraş'ta bulunmaktadır.

Şekil 51. İbreli Ayarlı Baril

4.3.7. Klarnet Ustaları ile Yapılan Görüşmeler

4.3.7.1. Klarnet Yapımcılarının Türkiye’de Sol Klarnetin Kullanıldığı Müzik Türlerine İlişkin Görüşleri

Aydan Akıneri’ye göre: “Sol klarnetin pop müziklerinde kullanılması klasik müzikte kullanımından uzaklaşması anlamına gelmiyor. Ya da tehlikeli diye bir şey yok zaten klasikçiler başka, Türk müziği çalanlar başka kişiler. Türk müziği sol klarnet çalma stili klasik müzikte kullanılamaz. Ayrıca akort sistemi olarak klasik müzikte mi bemol, si bemol, la bir de bas klarnetler uygundur. Türk müziğinde benim yaptığım sol klarneti çalan ünlülerden Serkan Çağrı, İsmail Lumanovski’yi örnek gösterebilirim. İsmi hatırlamadığım başka iyi klarnetistlere de enstrüman yapmışlığımız doğrudur. Bunlardan bir kısmı Almaya ve Amerika’da yaşıyorlar.” Verilen cevaba göre klasikten uzaklaşmanın olmadığını ve klasikçiler ile Türk müziğini çalanların farklı kişiler olduklarını dile getirmiştir. Sol klarnetin klasik müzikte kullanılamayacağı belirtilmiştir. Ve Akıneri’nin üretmiş olduğu klarnetleri çalan ünlüler başlıca Serkan Çağrı ve İsmail Lumanovski olduğu anlaşılmaktadır.

Ramazan Kor’a göre: “Metal klarnet üretiminde henüz bir meslektaşına rast gelmedim, bu bağlamda üretimin tek olarak bizim tarafımızdan yapıldığını bu sebeple metal sol klarnet çalan çoğu kişiyi tanıdığımı söyleyebilirim. Sol klarnetin

Türkiye’de kullanımının yaygın olmasını Türk müziğine uyumluluğu ile ilişkilendirmek mümkündür. Batının kullandığı si bemol veya mi bemol klarnetlerin ise Türk müziğine uyumlu olmayışı dolayısıyla klasik müzik orkestraları dışında kullanımının yaygın olmadığını ifade edebiliriz. Ayrıca sol klarnetin bir diğer tercih sebebi olarak akort sistemini gösterebilirim. Eski zamanda amcalarımın İtalya’dan usta getirmesi sebebiyle metal sol klarnetin ilk mucidinin ailem olduğunu ifade etmek isterim. Bu sebepten çalışmalarımı sadece metal sol klarnet üzerine yapıyorum.” Verilen cevaba göre Türkiye’de metal sol klarnetin sadece Ramazan Kor tarafından üretildiği, bu metal klarnet üretiminin aile geleneği olarak kendilerinin devam ettirdiği belirtilmiştir. Bu sebeple metal sol klarnet kullananların icra ettiği müzik türlerini de yakından inceleme olanağının olduğu belirtilmiştir.

Ceyhun Bilgen’e göre: *“Sol Klarnet, Türk müziğinin yanında rock müziğinin de dahil olduğu birçok alanda kullanılan bir çalgı olduğunu, ayrıca son 10 yıl içerisinde sol klarnet kullanımının her tarz müzik türünde arttığını ifade edebilirim. Türkiye’de sol klarnetin klasik müzik orkestraları hariç hemen hemen bütün orkestralarda kullanıldığını da vurgulamak lazım. Bunun yanında Türkiye’de pop ve rock müzik içinde klarneti tanıyan sol klarnet öğrencilerinin kendilerine idol belirlediğini ve klarnet çalmak adına bir heves ile enstrümanı kullanmaya başladığını düşünüyorum. Bu durumda sol klarnetin son zamanlarda sanat müziği dışında girdiği diğer müzik tarzlarının popülerliğini gösteriyor.”* Verilen cevaba göre Türkiye’de sol klarnetin rock müzik dahil olmak üzere son on yılda hemen hemen her tarz müzik türünde kullanılmaya başlandığı belirtilmiştir. Sol klarnetin farklı müzik türlerinde sık sık kullanılmaya başlanması enstrümana olan ilginin artması ile doğru orantılı olmasıyla tespit edilebilmektedir.

Erman Özdemir’e göre: *“Türkiye’de sol klarnetin günümüzde evrimini henüz tamamlayamamış olsa bile git gide popülerliğinin artması ve Ar-ge çalışmalarıyla beraber sol klarnetin istenilen seviyelere ulaşılacağını düşünüyorum. Ayrıca dedemin de sürdürdüğü eski geleneklere bağlı bir üretimi devam ettirdiğimiz için usta çırak öğretisini temel alarak gelişime ve yeniliklere açık bir sistem olması gerektiğini düşünüyorum. Son zamanlarda yöresel müziklerin dışında pop müzikte de kullanılması otomatik olarak talep ve gelişimi sağlayacaktır.”* Verilen cevaba göre

son zamanlarda sol klarnetin daha popüler olması başka müzik türlerinde de kullanıldığını göstermektedir. Bu durum çalgının gelişimine katkı sağlamaktadır.

Doğan Uğraş'a göre: *“Geçmişte sol klarnet sadece sanat amaçlı kullanılırdı. Günümüzde ise hobi amaçlı popülerite kazandığı gerçeğini göz ardı etmemek lazım. Fakat bu popüleritenin artmasından kaynaklı olarak Türkiye’de düşük kalitedeki enstrümanların da arttığını, bu bağlamda “ihtiyaç fazlası âtil sol klarnet havuzu” oluştuğunu da söylemek istiyorum. Bu kadar çok düşük kaliteli fabrikasyon sol klarnet var iken el yapımı sol klarnet, ses kalitesi ve dayanıklılığı sebebiyle tercih edilmektedir. El yapımı kaliteli sol klarnet talebinin yalnızca Türkiye’de değil, yurt dışında da çokça talebinin olduğunu ifade etmek lazım. El yapımı klarnetlerin ton olarak sahip olduğu tını, enstrümanın her müzik türüne uyumluluğu sonucunu doğurmuştur.”* Verilen cevaba göre daha önceleri sadece sanat amaçlı öğrenilen sol klarnet, diğer müzik türlerinde kullanılmaya başlanmasıyla çok fazla ilgi ve talep almıştır. Bu durumun avantajları olduğu gibi dezavantajları da mevcuttur. Sonuç olarak el yapımı sol klarnetlerin tınısı kullanıldığı müzik türlerinin sayısını artırdıkça ulaşılan dinleyici kitle sayısını da artırmıştır.

4.3.7.2. Klarnet Yapımcılarının Türkiye’de Sol Klarnet Yapımının Gelmiş Olduğu Noktayı Değerlendirmelerine İlişkin Görüşleri:

Aydan Akıneri’ye göre: *“Ben yıllar önce bu işe girdiğimde şu an olduğu gibi tanınan bilinen popüler bir enstrüman değildi klarnet. Arz talep dengesine göre çalmak isteyen kişi sayısı çoğaldıkça ihtiyaç da çoğalıyor. Doğal olarak sol klarnet yapımı konusuna da emek vermek isteyenlerin sayısında da artma oluyor. Bu güzel bir şey ama hala gelişime açık bir meslek. İlerleyen zamanlarda daha da iyi olacağını düşünüyorum.”* Verilen cevaba göre geçmiş tarihlere kıyasla sol klarnet yapım konusunda ilginin arttığı fakat gelişime açık bir konu olduğundan devamının gelmesi gerektiği belirtilmiştir.

Ramazan Kor’a göre: *“Sol klarnet yalnızca Türk müziğinde değil, farklı müzik türleriyle de uyumlu bir enstrümandır. Sahnelerde metal klarnetten çok ağaç klarnetlerin kullanılıp, metal klarnetlerin de düğünlerde kullanıldığı algısının asılsız olduğunu da vurgulamak lazım. Amatörlerin kullanmış oldukları ağaca benzeyen çin malı klarnetlerin, üretmiş olduğumuz metal klarnetlerden çok farklı bir tınıya sahip.*

Dolayısıyla biz bu tür klarnetleri tavsiye ve tercih etmiyoruz. Ucuz fabrikasyon klarnetler çoğaldıkça el yapımı klarnetlere olan talep düşüyor. Böylece pazar da ister istemez daralıyor.” Verilen cevaba göre metal sol klarnet hakkında bilinen bilgilerin çoğunun asılsız olduğu fabrikasyon Çin malı klarnetlere kıyasla metal klarnetin daha kullanışlı olduğu belirtilmiştir.

Ceyhun Bilgen’e göre: *“Sol klarnet yapımında Türkiye’deki durumun daha uzun süreler sonra sağlam bir zemine oturacağı bir yol içerisinde olduğunu düşünüyorum. Bu bağlamda sol klarnet üretiminin yalnızca üretimle kalmayıp, birçok sistemsel parçaların da geliştirilerek ilerletilmesi gerekir. Ayrıca sol klarnetin geliştirilmesi adına günümüzde de çözülmesi gereken bazı engeller bulunmaktadır. Her şeye rağmen biz günümüz şartlarında en akortlu sayılabilecek klarnetin üretimini yapıyoruz diyebilirim.”* Verilen cevaba göre Türkiye’de sol klarnet üretiminin sistemsel bir zemine oturmadığı, bunun gerçekleşmesi için zamana ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.

Erman Özdemir’e göre: *“Biz bilgisayar destekli bir üretimden ziyade rahmetli dedem Ahmet Özdemir’den öğrendiğimiz gibi el yapımı klarnet üretiyoruz. Bunu yaparken de yeri geldiğinde 32 farklı ağaç türünü inceleyerek yola çıkıyoruz. Ham maddesi ağaç olan sol klarnetin yanında bir de Türkiye’de taş sol klarnet üretimini de ilk kez biz gerçekleştirdik. Türkiye’de ve dünyada ilk olarak kullanılan materyallerde üretim yaparak klarnet yapımına farklı bir bakış açısı kazandırdığımızı düşünüyoruz.”* Verilen cevaba göre sol klarnet üretiminin zahmetli bir meslek olduğu, Türkiye’yi bu bağlamda farklı kılmak adına alışlagelinen materyallerin dışında başka hammaddeler ile klarnet üreterek dikkat çekilmeye çalışıldığı belirtilmiştir.

Doğan Uğraş’a göre: *“Sol klarnet üretiminin on yıl öncesine kıyasla daha revaçta olduğu bir gerçek. Geçmişte Türk toplumu sol klarneti düğün gibi alanlarda zurna tarzında kullanılan bir enstrüman olarak görürdü fakat günümüzde bu yanlış görüşün önüne geçildiğini gözlemliyorum. Günümüzde sol klarnetin Türkiye’de birçok müzik türünde kullanıldığını da görüyorum. Fakat sol klarnet üretiminin Türkiye’de fabrikasyon olarak seri bir üretiminin olmadığı da bir gerçek. Türkiye’de sol klarnet üretiminin büyük fabrikasyon tarzında olmayıp, küçük atölyelerde üretiminin yapılması mevcut yapım durumunu daha kıymetli hale getiriyor.*

Günümüzde sol klarnet talebinin yüksek olması fakat bu talebi karşılayacak bir üretim kapasitesinin ülkede olmadığı da ortada. Türkiye’de seri üretimin olmamasının yanında hızlı üretim yaptığını iddia eden ustaların dahi aylık üretiminin 6-7 klarneti geçmemesi seri üretim konusunda hala yavaş olunduğunu gösteriyor.” Verilen cevaba göre Türkiye’de sol klarnet üretimi talep olarak gelişmekte fakat bu talebi karşılayacak arz yeterli seviyeye ulaşmamaktadır. Kısa zaman içerisinde Türkiye’de sol klarnet yapımının seri üretime geçilmesi gerektiği belirtilmiştir.

4.3.7.3. Klarnet Yapımcılarının Sol Klarnet Yapımında Kullandıkları Ağaç Türüne İlişkin Görüşleri:

Aydan Akineri’ye göre: *“Dayanıklı olmasından dolayı ben Mopane ve Grenadil ağaçlarını tercih ediyorum.”* Verilen cevaba göre kullanılan ağaçlar Mopane ve Grenadil olarak belirtilmiştir.

Ramazan Kor’a göre: *“Bizim metal diye adlandırdığımız sol klarnette kullanılan maddenin adı aslında pirinç olarak geçer. Klarnet yalnızca alüminyum parçalardan oluşmaz. Ağaç klarnetlerin hammadde işleme ve bekleme süreleri olduğu için diğer yapımcı arkadaşların üretim safhasına göre metal klarnetin üretim safhası farklı diyebilirim. Hal böyle olunca benim için sol klarnet üretimi artık maddi kazançlardan çok bir hobi halini aldı. Sipariş gelmese bile rutin olarak metal sol klarnet yapıyorum.”* Verilen cevaba göre ağaç yerine metal klarnet yapıldığı için üretim safhası farklılıklar göstermektedir.

Ceyhun Bilgen’e göre: *“Sol klarnet üretiminde genel olarak Grenadili tercih ediyoruz. Grenadile ağacına klarnette kullanılması adına önce özel bakımlar yapıp sonra üretim için işleme tabi tutuyoruz.”* Verilen cevaba göre genel olarak Grenadil ağacı kullanılıyor olsa da öncesinde bir takım işlemlere tabi tutulduğu belirtilmiştir.

Erman Özdemir’e göre: *“Biz çoğunlukta ağaç olarak Grenadili tercih ediyoruz. Fakat son zamanlarda ürettiğimiz taş klarnetlerin sahnelerde çokça kullanıldığını, taş klarnetin ağırlığının sanılanın aksine yüksek olmadığını da söylemek isterim.”* Verilen cevaba göre Grenadil ağacı kullanılmakta fakat özel üretim taş klarnetlerde düşünüldüğünün aksine ağır olmadığı için talebi fazla olduğu belirtilmiştir.

Doğan Uğraş'a göre: *"Sol klarnet üretiminde Grenadil ağacını tercih ediyorum. Ayrıca Grenadilin sol klarnet üretiminde dünya genelinde yaygın bir tercihtir. Abanoz diye bilinen çoğu klarnetin de aslında Grenadil olduğu bir gerçek. Bir diğer ağaç cinsleri olan Cocobolo ve Mopani ağaçlarını da üretim malzemesi olarak kullanıyoruz. Ayrıca Türkiye'de zeytin ve gül ağacı gibi ağaçların sol klarnet üretiminde de sıkça kullanıldığını söylemek mümkün."* Verilen cevaba göre Granadil başta olmak üzere Cocobolo, Mopani, Zeytin ve Gül ağaçları sıkça kullanılmaktadır.

4.3.7.4. Klarnet Yapımcılarının Sol Klarnet Yapımında Kullandıkları Ağaç Türünü Tercih Etme Nedenlerine İlişkin Görüşleri:

Aydan Akıneri'ye göre: *"Çünkü klarnet yapımında en önemli husus ısı farklılığına maruz kalan çalgının çatlamasıdır. Bu soruna en dayanıklı ağaç Grenadil ve Mopani'dir. Ve birçok yerde bunlar kullanılır."* Verilen cevaba göre klarnet yapımında görülen çatlama sorununa en elverişli ağaç türleri kullanılmaktadır.

Ramazan Kor'a göre: *"Ağacın üretiminin metal klarnet üretimine göre daha fazla olması, fakat çok uzun yıllar dayanıklı olacak ağacın da zor bulunması sebebiyle metal üretimi daha doğru bulduğumu ifade etmek lazım. Ayrıca bir diğer sebep olarak ağaçtan üretilen sol klarnetlerin çatlama risklerinin daha çok olması gösterebilirim. Bu çatlama problemlerinin en fazla fabrikasyon olarak üretilen ağaç sol klarnetlerde olduğunu da eklemek lazım tabi."* Verilen cevaba göre ağaç klarnetlerde bulunan çatlama riskinden ötürü metal klarnet üretimi daha az risk barındırmaktadır.

Ceyhun Bilgen'e göre: *"Grenadil ağacını, abanoz ağacından daha sert bir malzeme olarak nitelendirmek mümkün. Abanoz ağacının klarnette kullanılan bölümünün çok az olması sebebiyle tercih edilmiyor. Abanoz kullanımı aslında eski abanoz ağaçları ile oluyor, bunun da fiyatının pahalılığı konusunda grenadilin kullanıldığını da söyleyebilirim. Klarnet çalanların ortak yorumu da Grenadilin kullanılmasının bir diğer sebebinin tüm müzik türlerine uyacak şekilde kendine has bir tınıya sahip olduğu söyleniyor."* Verilen cevaba göre Abaoz ağacının Grenadil ağacına göre daha pahalı olması, bunun yanında Grenadil'e ulaşım ve teminin daha kolay olması sebebiyle tercih edildiği belirtilmiştir.

Erman Özdemir'e göre: *"Grenadil ağacının klarnette kullanmasının sebebi çürümemesi ve uzun süreler boyunca sağlamlığını koruması olarak ifade edebilirim. Türkiye'de klarnetin şimşir ağacından, kayısı, akasya, ceviz ağacından ve birçok ağaç türünden yapılabildiğini, fakat bu ağaç türleri içerisinde en iyi klarnet malzemesinin grenadil olduğunu bir gerçek."* Verilen cevaba göre uzun yıllar dayanıklılığı koruması özelliği ile Gredadil tercih edilmekte, Türkiye'de şimşir, kayısı, akasya ve ceviz gibi başka ağaçlardan da klarnet yapılmaktadır. Fakat bunların arasında en çok tercih edilenin Grenadil ağacı olduğu belirtilmiştir.

Doğan Uğraş'a göre: *"Bizim kullanmış olduğumuz ağaç türlerini kullanma sebebimiz olarak "ses rengini" gösterebiliriz. Ses renginin yanında ise çok sert ağaçlar olması, suyu emiş oranlarının daha az olası sebebiyle tercih ettiğimi ifade etmek isterim. Bu özellikler sayesinde klarnetteki çatlamlar daha az oluyor."* Verilen cevaba göre kullanılan ağaçların tercih edilme sebepleri ses rengi, sert malzeme oluşu ve yapım sonrasında oluşabilecek sorunların kısmi şekilde önüne geçilebilir olduğu belirtilmiştir.

4.3.7.5. Klarnet Yapımcılarının Boehm ve Albert Sistemde Yapılan Sol Klarnetlere İlişkin Görüşleri:

Aydan Akıneri'ye göre: *"Boehm sistemli klarnetler çok perdeli olması nedeniyle avantajlıdır. Boehm sisteminde yapılan klarnetlerin herhangi bir dezavantajı yoktur. Boehm sistemi klarnetler Albert sisteminden daha kullanışlıdır. Albert sistemin dezavantajı ise sistemin üzerinde az perde bulunmasıdır, az perde olması enstrüman yapım aşaması için daha kolay olur tabi ama yardımcı perdeleri kullanırsan daha teferruata girmiş olursunuz. İcra konusunda Albert sistemin de Boehm sisteme göre bir avantajı yok."* Verilen cevaba göre, Boehm sistemin dezavantajı olmadığı Boehm sistemin Albert sisteminden daha kullanışlı olduğu vurgulanmakta, yapım konusunda daha az perde olduğu için Albert sistemin avantajlı olduğu Boehm sistemde teferruata girilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Ramazan Kor'a göre: *"Türkiye'de Albert sistem klarnetlerin Boehm sistem klarnetlere göre daha fazla kullanımının gelenekselliğin dışında kullanım kolaylığından da kaynaklanmaktadır."* Verilen cevaba göre Türkiye'de kullanılan sol

klarnetlerin Albert sistem olmasının geleneksellik ve kullanım kolaylığı olduğu belirtilmiştir.

Ceyhun Bilgen'e göre: *“Albert sistem klarnetin Türkiye’de yaygın olmasının sebebini alışkanlık olarak yorumlayabiliriz. Bence, Boehm sistem klarnetin Albert sistem klarnete göre tercih nedeninin “kullanım kolaylığı” olduğunu düşünüyorum. Ayrıca, aklımda Boehm sistem klarnetin üretimini yapmak da var, fakat yoğunluğum sebebiyle üretimini yapmayı biraz erteledim.”* Verilen cevaba göre Türkiye’de kullanılan sol klarnetlerin Albert sistem olmasının geleneksellik ve kullanım kolaylığı olduğu belirtilmiştir.

Erman Özdemir’e göre: *“Boehm sistem klarnetin sol klarnette tercih edilmemesinin sebebi, Albert perde sistemindeki icranın koma sese yatkın olması, bunun yanında Boehm sistem klarnetlerde icracıların bu performansı yakalayamadıklarından dolayı olduğunu düşünüyorum. Sol klarnette aslında enstrümanın kendisi olarak insan gösterilmektedir. Albert sistem klarnetler de gerek dudak pozisyonu gerek parmak hareketleri sebebiyle insanın yeteneklerini ön plana çıkarması sebebiyle sıkça kullanılmaktadır.”* Verilen cevaba göre klarnet üzerinde koma seslerin perdesinin bulunmaması, bu seslere çalıcının dudak ve parmak pozisyonlarındaki icra becerisiyle ulaşması gerektiği vurgulanmıştır. Albert sistem klarnetlerin bu icra stili için bohem sistemden daha uygun olduğu belirtilmiştir.

Doğan Uğraş’a göre: *“Albert sistem klarnetlerin Boehm sistem klarnetlere oranla daha fazla tercih edilmesinin sebebi alışkanlıktır. Ayrıca geleneksellik de tercih sebepleri arasındadır. Esasında Boehm sistem klarnetlerin Albert sistem klarnetlere oranla daha çok artı özellikleri var. Fakat Türkiye’de bu sisteme karşı alışkanlıklar bulunmamaktadır. Albert sistemin bir diğer tercih sebebi olarak, Türk müziğinde koma seslerin icrasını gösterebiliriz. Boehm sistem sol klarnetlerin Türk müziğinde kullanımının olamayacağı algısı yanlıştır. Yani bir bakıma dünyanın en bozuk klarnetine alışan bir insana göre en iyi klarnetin o olacağı, bu bağlamda alışkanlığın klarnette ön planda olduğunu söyleyebilirim.”* Verilen cevaba göre klarnet üzerinde koma seslerin perdesinin bulunmaması, bu seslere çalıcının dudak ve parmak pozisyonlarındaki icra becerisiyle ulaşması gerektiği vurgulanmıştır. Albert sistem klarnetlerin bu icra stili için bohem sistemden daha uygun olduğu,

bunun yanında çalıcının en rahat ettiği enstrümanın koma sesler konusunda en iyi enstrüman olduğu da belirtilmiştir.

4.3.7.6. Klarnet Yapımcılarının Fabrikasyon Üretim Sol Klarnetlere İlişkin Görüşleri:

Aydan Akıneri'ye göre: *“Fabrikasyon enstrümanlardan en iyilerinin Buffet Crampon, Selmer olduğunu düşünüyorum. Bu fabrikasyon enstrümanlara da bizim gibi karbon fiber, altın ve nanografen kullanan yok. Karbonu sadece ben kullanıyorum. Dünyada karbon fiber, nanografen ve 9 ayar altını enstrüman yapımında sadece biz yapıyoruz.”* Verilen cevaba göre enstrüman üretiminde karbon fiber, nanografen ve 9 ayar altını sadece Akıneri ve ekibinin kullandığı anlaşılmaktadır.

Ramazan Kor'a göre: *“Şu an sizin kastettiğiniz fabrikasyon üretim sol klarnetlerin muhatabı ağaçtan klarnet yapan ustalar olduğu için bir yorum yapmam doğru olmaz. Fakat tabi ki el yapımı klarnetlerin yerini tutmuyorlar.”* Verilen cevaba göre kendisinin kullandığı hammadde metal olduğu için her ne kadar yorum yapılmamak istense de fabrikasyon klarnetlerin el yapımı klarnetler kadar kaliteli olmayacağı belirtilmiştir.

Ceyhun Bilgen'e göre: *“Albert sistem klarnetlerin el yapımı ve fabrikasyon olmalarının farklılıkları hususunda, fabrikasyon klarnetlerin standardizasyonunun olmadığı, fabrikasyon ürünlerin akortlarının birbirleriyle uymadığını belirtebilirim.”* Verilen cevaba göre fabrikasyon üretimin standart entenasyonunun bulunmadığı belirtilmiştir.

Erman Özdemir'e göre: *“Fabrikasyon üretimi yapılan sol klarnet ile el yapımı klarnetleri kıyaslarsak, el yapımı sol klarnetler kullandıkça yenilenen bir üründür. Bunun yanına el yapımı sol klarnetlerin küçük bir bakımdan sonra tekrardan sıfır halini alabileceğini, fakat fabrikasyon ürünlerde bu durumun söz konusu olamayacağını biliyoruz. El yapımı klarnetlerin daha hassas bir işleminin var olması bu özelliğin de tercih sebepleri arasında olduğu müşterilerden bize söyleniyor. El yapımı sol klarnetlerin bilimsel olarak tendon kasılmasını minimum seviyelere düşürdüğü, fakat fabrikasyon klarnetlerin böyle bir özelliğinin olmadığını da belirtmek lazım. Fabrikasyon ürünlerin böyle bir özelliğinin olmamasının*

icracıda zaman kaybı, erken yorulma ve enstrüman çalma isteğinden vazgeçme gibi problemlere neden olduğunu ifade etmek lazım.” Verilen cevaba göre klarnet üretiminde standartlık icracının fiziki vücut yapısıyla doğru orantılıdır. Tek standartlarda üretilen fabrikasyon klarnetler zaman içerisinde icracının parmak ve tendon rahatsızlıklarına sebebiyet verebilir. Bu yüzden en doğru klarnetin icracının dudak, parmak, kol ve el ölçülerine göre üretilen klarnet olduğu belirtilmiştir.

Doğan Uğraş’a göre: *“Günümüz şartlarında üst seviye fabrikasyon sol klarnetlerin üretilmesi adına ekonomik ve çevresel faktörler başta olmak üzere bir takım zorluklar var. Bu yüzden üretim adına yapılacak çalışmanın titizlikle yapılması gerektiğini ifade etmek lazım. Ayrıca el yapımı klarnetlere oranla fabrikasyon üretim klarnetlerin bakımının ve onarımının el yapımına oranla aynı performansı vermediğini biliyoruz.”* Verilen cevaba göre el yapımı klarnetlerin bakım ver onarımı fabrikasyon klarnetlerle kıyaslandığında daha iyi sonuçlar vermektedir. Bu husus el yapımı klarnetlerin daha değerli ve kullanışlı olduğu belirtilmiştir.

4.3.7.7. Klarnet Yapımcılarının Türkiye’de Sol Klarnet Yapımının Yaygınlaşmasına Yönelik Görüşleri:

Aydan Akıneri’ye göre: *“Yıllar öncesinde üniversitelere enstrüman yapım konusunu dile getirmiş biri olarak söyleyebilirim ki bir üniversite sponsor olacak ve bu klarnet yapım konusu akademik olarak hem ülkeyi hem bizleri temsil edecek.”* Verilen cevaba göre Türkiye’de sol klarnet yapımı akademik ve bilimsel olarak desteğe ihtiyaç duyulan bir alan olarak belirtilmiştir.

Ramazan Kor’a göre: *“Türkiye’de sol klarnet üretiminin yaygınlaşması adına çalışmalara ön yargı ile yaklaşıldığı kanaatindeyim. Yurt dışı üretimi olan sol klarnetlere daha iyimser bir yaklaşımın olduğu, yerli üretilere ise daha yeni yeni bu tarz yaklaşımın olduğunu ifade edebilirim. Sol klarnet eğitiminin yeterli olduğu fakat üretiminin artmasının gerektiğini de vurgulamak lazım.”* Verilen cevaba göre sol klarnet üretiminde yurt dışı kaynaklı fabrikasyon enstrümanlara karşı pozitif yargının milli klarnet üretimi konusunda dezavantajlı bir durum olduğu belirtilmiştir.

Ceyhun Bilgen’e göre: *“Türkiye’de klarnet yapım bölümlerinin açılmasının, ustaların bilgilerini kullanarak bu alana zaman ayırmalarının sonucunda verimli*

olacağını düşünüyorum.” Verilen cevaba göre üniversitelerde sol klarnet yapım bölümlerinin açılması ve mevcut yapımcıların bilgi ve deneyimlerinden faydalanılması gerektiği belirtilmiştir.

Erman Özdemir’e göre: *“Türkiye’de sol klarnet yapımının son 10 yıl içerisinde arttığı, daha da fazla artırılmasının ise icracıda tercih ve algı karışıklığı yaratacağı kanaatindeyim. Bu işi tam anlamıyla öğrenmeden üretime geçmemek lazım. Çünkü bu durum klarnet sistemleri ve özelliklerindeki değişimler sebebiyle bilgi kirliliğine ve standardizasyonda bozukluk gibi problemlere yol açacaktır. Fakat üretimin standartlar dahilinde, disiplin anlayışı içerisinde yapılması halinde yaygınlaşmanın enstrüman adına katkı olacağını da söylemek mümkündür.”* Verilen cevaba göre Türkiye’de sol klarnet yapım konusunun disiplinler arası çalışma ile kontrollü bir şekilde yaygınlaşması, aksi taktirde oluşacak bilgi kirliliğinden ötürü yaradan çok zarar oluşturulacağı belirtilmiştir.

Doğan Uğraş’a göre: *“Sol klarnet yapımının Türkiye’de daha fazla yaygınlaşmasının bir çok etkenler sebebiyle engellendiğini düşünüyorum. Yaygınlaşmayı engelleyen bu etkenler ise hammaddeye ulaşım konusunda karşılaşılan problemler, nitelikli ürünün Türkiye’de bulunmasının zor olması ve bilgi eksikliği olarak ifade edebilirim. Türkiye’de sol klarnet icrasının yaygınlaşması tabi ki olumlu bir durum, bu bağlamda sol klarnet kültürünün ve müşteri taleplerinin artması da doğal bir süreç.”* Verilen cevaba göre Türkiye’de sol klarnet yapım konusunun yaygınlaşması hammadde ve imkanların ulaşılabilir olmasıyla doğru orantılıdır. Bu konuda ki mevcut sorunların çözülmesiyle yerli ve milli klarnet üretiminin iyi konuma gelebileceği belirtilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde bulgulardan elde edilen veriler ışığında sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Birinci alt problemde elde edilen veriler doğrultusunda klarnet enstrümanının Türkiye'deki ilk kullanımı Mızıka-ü Hümayün bünyesinde gerçekleştiği; klarneti Türk müziğinde ilk kez kullanan müzisyenin Klarnetî İbrahim Efendi olduğu; Klarnetin Türk müziğine girişinin öncülerinden olan Klarnetî İbrahim Efendi'den sonra Türkiye'de klarnet yaygın bir şekilde kullanılmaya başlandığı; Türk Musikisinde klarnetin yaygınlaşma zamanına bakıldığında, klarnetin yeniçeri ocağının kapatılmasıyla birlikte faaliyetlerine batı musikisi ile de devam eden Mızıka-ü Hümayün mektebinde eğitim alan askerler aracılığı ile kullanılmaya başlandığı,

Askeri bandolarda icracı olarak görev yapan askerlerin vatani hizmet için gelen diğer askerlere enstrüman öğretmesi ve teskeresi bitenlerin memleketlerine döndükten sonra öğrendikleri çalgının icrasına devam etmeleri ile Elazığ, Erzincan, Malatya, Diyarbakır, Şanlıurfa, Erzurum yörelerinde sıklıkla kullanılmaya başlanılan klarnetin zaman içinde bu yörelerin müzik kültürü içinde önemli bir yer edindiği sonucuna varılmıştır.

İkinci alt problemde elde edilen veriler doğrultusunda klarnet, Klasik Batı Müziği icra eden orkestralarla birlikte aynı zamanda Türk müziği icra edilen orkestralarda da kullanılmaktadır. Türk müziğinde Albert sistemli sol klarnetler kullanıldığı, bu klarnetlerin bek, baril, üst gövde, alt gövde ve kalak olmak üzere beş ana parçadan oluştuğu, alt ve üst gövdelerde bulunan perdelerin silindirik bir borunun üzerine delik ve perde araları hesaplanarak yerleştirildiği, ana parçalardan olan bek'in ise bek, kamış, bilezik olmak üzere 3 parçanın bir araya gelmesiyle işlevsel hale geldiği,

Türkiye'de yapılan sol klarnetlerin ağırlıklı olarak gül, zeytin, abanoz, grenadil, şimşir ve cevizden üretildiği, günümüzde icracı sayısının fazlalığı sebebiyle

yapımının ihtiyaç haline geldiği Albert sistem sol klarnetin icracılar tarafından tercih nedeni olarak da usta-çırak ilişkilerinden kaynaklandığı,

Perde yerlerinin tonal kromatik diziye göre birbirlerine yakın yerlerde bulunmasının icra ve öğrenme sırasında kolaylık sağladığı tespit edilmiş bunun yanında gelenekler ve alışkanlıkların bu klarnet üzerinde tercih sebebi olduğu,

Sol klarnet perdelerinin icrasında kullanılan yöntemlerin, icracıların koma (mikrotonal) sesleri elde etmek için farklı pozisyonları deneme yanılma yöntemiyle bulduğu, bu yöntemler kullanılırken üfleme teknikleri seçiminde çene kaslarının çok önemli olduğu,

Klarnetlerde kullanılan materyallerin seçiminde asıl faktörün klarnetçinin icra ettiği müzik türünün gerektirdiği ses tonunun olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Üçüncü alt problemde elde edilen veriler doğrultusunda Türkiye’de klarnet ustalarının günümüzde de sayılarının az olduğu bu çalışma ile ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda Türkiye’de klarnet yapım ustaları olarak Ahmet Özdemir, Aydan Akıneri, Ramazan Kor, Ceyhun Bilgen , Erman Özdemir ve Doğan Uğraş olmak üzere altı çalgı yapım ustası tespit edilmiştir. Hayatta olan beş yapım ustası ile yapılan görüşmeler sonucunda klarnet yapımcılarının Türkiye’de sol klarnetin kullanıldığı müzik türlerine ilişkin görüşlerine göre; yapım ustalarının tamamının geleneksel Türk müziğinin yanı sıra son zamanlarda diğer müzik türlerinde de klarnetin duyulduğu konusunda görüş birliğine vardıgı tespit edilmiştir. Türkiye’de sol klarnet yapımının gelmiş olduğu noktayı değerlendirmelerine ilişkin görüşlerine göre; yapım ustalarının tamamının son on yıldan öncesine nazaran klarnet icrasına olan talepten mütevellit sol klarnet yapım konusunda da ilerleme olduğunu belirttikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Sol klarnet yapımında kullandıkları ağaç türüne ilişkin görüşlerine göre materyal olarak ağaç kullanan tüm yapım ustalarının Türkiye’de sol klarnet yapımında kullanılan öncelikli ağaç türü olarak grenadil’i tercih ettikleri tespit edilmiştir. Grenadil’den sonra tercih ettikleri ağaç türleri gül, zeytin, abanoz, şimşir ve ceviz’dir. Abanoz’un yerine grenadil ağacının tercih edilme sebebi aynı dayanıklılıkta fakat daha ekonomik olması vurgulanmıştır. Klarnet yapımcılarının boehm ve albert sistemde yapılan sol klarnetlere ilişkin görüşlerine göre yapım ustalarının tamamının boehm sistemin Albert sisteme göre daha donanımlı olmasına rağmen tamamen usta-çırak ilişkisi ile bağlantılı olarak

Türkiye’de Albert sistem klarnetin yaygın olduğu, bu sebeple yapımcıların Albert sistem sol klarnet yapımına yöneldikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Fabrikasyon üretim sol klarnetlere ilişkin dört yapım ustasının görüşlerine göre el yapımı klarnetlerin kişiye özel yapılmasından dolayı akort sorunu yaşanmamakta, fakat fabrikasyon üretimlerde bu durumun sıklıkla görülmekte olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ramazan Kor’un ağaç klarnet yerine sadece metal klarnet üretmesinden dolayı bu konuda çok fazla düşünce belirtmediği tespit edilmiştir. Türkiye’de sol klarnet yapımının yaygınlaşmasına yönelik yapım ustalarının tamamının görüşlerine göre bu sanatın kontrollü olarak yaygınlaşmasının elzem bir durum olduğu, bunun gerçekleşmesinin de üniversiteler aracılığı ile mümkün olabileceği sonucu ortaya çıkmıştır.

5.2. Öneriler

- Türkiye’deki Üniversitelerin Meslek Yüksek Okulları ile Milli Eğitim Bakanlığına bağlı meslek edindirme kurslarında çalgı yapım bölümlerinin açılması,
- Ucuz materyaller kullanılarak da klarnet üretiminin mümkün olması nedeniyle klarnet enstrümanına ilginin artırılması adına yerel yönetimler hobi kursları ile Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı halk eğitim merkezleri ve ilgili kurumlarca yürütülen faaliyetlerin artırılması,
- Türkiye’de klarnet kullanımı ve yapımına yönelik müzikolojik çalışmaların yapılması,
- Türkiye’de sol klarnete yönelik enstrümana eserlerin bestelenmesi,
- Sol klarnet temininde kullanılan materyallerin sertliği ve dayanıklılığı baz alınarak tercih yapılması,
- Türkiye’de sol klarnet yapımında kullanılan ithal ağaçların yurtiçinde de üretiminin sağlanması,
- Klarnet tercihinde dikkat edilecek hususların kaynaklarca daha açıklayıcı olması adına çalışmalar yürütülmesi, bu bağlamda yanlış klarnet ve klarnet ekipmanı tercihlerinin önüne geçilerek bilgili ve ilgili kişi sayısının artırılması,

- Türkiye’de sol klarnetin yapımının yaygınlaşmasına yönelik Türkiye’de ya da yurtdışında atölye çalışmaları düzenlenerek bu sayede enstrümanın üretiminin teşviki ve üretimi hakkında bilgilerin yaygınlaşması,
- Türkiye’de uygun bütçeli sol klarnet üretmek için fabrikaların kurulup yaygınlaştırılması,
- Klarnet üretimi hususunda klarnet ustalarının daha fazla çırak yetiştirip klarnet üretimine katkılarının artırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ak, A. Ş. (2014). *Türk Musikisi Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Arslan, F. ve Sarıboğa, B. (2012). Flüt Tarihinde Theobald Boehm ve Flüte Getirdiği Yenilikler. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2(4)
- Baines, A. (1957). *Woodwind Instruments and their History*. New York: Norton & Company Inc.
- Brymer, J. (1976). *Clarinet*. Schirmer Books, New York.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. (3. baskıdan çeviri). (Çev. Ed.: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çağrı, S. (2006). *Avrupa’da ve Türkiye’de Klarnetin Tarihsel Gelişimi, Türk Müziği İcrasında Klarnet Çeşitlerinin Ses Sahaları ve Parmak Pozisyonları Bakımından Uygunluğunun İncelenmesi*. Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Müziği Anasanat Dalı: İstanbul.
- Çolakoğlu Sarı, G. (2014). “19. Yüzyıl Batılılaşma Hareketlerinin Osmanlı-Türk Müziğine Yansımaları”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 18(1)
- Hatipoğlu, E. (2019). *Makâmlar Ve Terkîbler* (MGÜ). Ankara.
- Hoeprich, E. (1981). A Three-key Clarinet. *The Galpin Society Journal*. Vol. 34
- Hoeprich, E. (2008). *The Clarinet*. Yale: Yale University Press, ISBN: 9780300102826 0300102828.
- İnalcık, H. (2014). *Türklük Müslümanlık ve Osmanlı Mirası*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- İrden, S. (2020). *Türk Musikisinde Düzen Perde Makam Terkib Uygulamaları*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Karaçetin, B., ve Sünder, O. (2006). *Klarinetin Tarihsel Gelişimi, Mozart’ın Klarinete Yaklaşımı ve Kv 622 La Majör Klarinet Konçertosu’nun İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Kosal, V. (1999). *Western Classical Music İn The Ottoman Empire*. İstanbul: EKO Basım Yayıncılık.
- Kroll, O. (1965). *Die Klarinette*, Baerenreiter-Verlag, Kassel.
- Kurtaslan H. ve Hepyücel C. (2016). Türkiye’yi Yurtdışında Temsil Eden Türk Kadın Flütistler, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* 5(3).

- McIlwain, G. G. (1978). *The Historical and Technical Development of Clarinet Transposition* (PhD thesis). Louisiana: LSU Historical Dissertations and Theses.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem-bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 11(1), 323-343.
- Öztuna, Y. (2000). *Türk Musikisi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research And Evaluation Methods*. London: Sage Publications.
- Salman, Y. (2006). *Klarnetin Mekanik Yapısı, Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimi, Klarnet Repertuarındaki Bazı Önemli Resital Eserleri*. Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzik Aba Sanat Dalı, Üflemeli ve Vurma Çalgılar Programı: İstanbul.
- Sanal, H. (1964). *Mehter Musikisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Say, A. (2002). *Müzik Sözlüğü*, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.
- Sındır, E. (2011). *Alman ve Fransız Klarinetlerinin Gelişim Süreci*. Sanatta Yeterlik Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Sözer, V. (1986). *Müzik ve müzisyenler ansiklopedisi* (Vol. 1). Remzi Kitabevi.
- Spohr, L., & Meyer, P. (1981). Brilliant Classics, Clarinet Concertos: Kaynak: 95787-clarinet-concertos-booklet.pdf (brilliantclassics.com)
- Taşır, H., Kandemir, N., & Adar, Ç. (2019). Geçmişten Bugüne Klarnet Albümlerindeki Görsel Değişimler Ve İçerik Analizi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(6), 543-552.
- Terlikol, D. (2006). *Klarinette Boehm Mekanizmasının Bulunuşu ve İşleyiş Biçimi*, Çukurova Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, Türkiye.
- Tunç, Y. (2015). *Klarnetin Elazığ-Harput Müziğindeki Yeri*. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim-bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 24(24), 543-559.
- Urmevî, S. (2019). *Kitâbü'l-Edvâr*. (M. N. Uygun, Çev.). İstanbul: İbn Haldun Üniversitesi Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H . (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık

Kaynak Kişiler

Ceyhun Bilgen, 1979, Üniversite, Klarnet Ekipmanları Üretimi

Doğan Uğraş, 1988, Üniversite, Klarnet Üretimi

Erman Özdemir, 1981, Lise, Mermer Sol Klarnet Üretimi ve İlk Taş Klarnet Üretimi

Ramazan Kor, 1956, Klarnet Üretimi

İnternet Kaynakları

Url1:https://wikiimg.tojsiabtvtv.com/wikipedia/commons/thumb/4/44/JAP_3_Klappen_Chalumeau.jpg/1280px-JAP_3_Klappen_Chalumeau.jpg (Erişim Tarihi: 16.04.2022)

Url-2: https://en.wikipedia.org/wiki/Albert_system (Erişim Tarihi: 18.04.2022)

Url-3: [Klarnet - Clarinet - Wikipedia \(faza-sna.com\)](http://faza-sna.com) (Erişim Tarihi 18.04.2022)

Url-4: [6938581760071-1000x1000.jpg \(1000×1000\) \(muzikaletleri.com.tr\)](http://muzikaletleri.com.tr) (Erişim Tarihi: 18.04.2022)

Url-5: [Clarinet basse Yamaha YCL-221 \(twiggmusic.com\)](http://twiggmusic.com) (Erişim Tarihi: 18.04.2022)

Url-6: [sb-klarnet-800x800.jpg \(800×800\) \(sesmuzikaletleri.com\)](http://sesmuzikaletleri.com) (Erişim Tarihi: 18.04.2022)

Url-7: [https://www.klarnethane.com/2020/11/klarnet-cesitleri.html](http://www.klarnethane.com/2020/11/klarnet-cesitleri.html) (Erişim Tarihi 19.04.2022)

Url-8: [Dominguez DCL325P Sol Klarnet Fiyatı - MyDukkan](http://MyDukkan.com) (Erişim Tarihi: 20.04.2022)

Url-9: http://klarnetdersim.com/wp-content/uploads/2013/12/klarinet_01.jpg (Erişim Tarihi: 21.04.2022)

Url-10: http://www.sfoxclarinets.com/Denner_chalumeau.html (Erişim Tarihi: 22.04.2022)

- Url-11: <https://www.ensemblelafavorita.com/index.php/the-chalumeau/> (Erişim Tarihi: 22.04.2022)
- Url-12: [C-klarinette-lauriol-bordeaux - Iwan Müller - Wikipedia](#) (Erişim Tarihi: 22.04.2022)
- Url-13: [https://tr.frwiki.wiki/wiki/Clarinette contrebasse](https://tr.frwiki.wiki/wiki/Clarinette_contrebasse) (Erişim Tarihi: 23.04.2022)
- Url-14: [Boehm sistemi \(klarnet\) \(stringfixer.com\)](#) (Erişim Tarihi: 23.04.2022)
- Url-15: [Clarinet Systems. Origin and Evolution \[Part 2\] – Mari Carmen Garz s \(wordpress.com\)](#) (Erişim Tarihi: 23.04.2022)
- Url-16: <http://www.xn--krtunar-m2ac00h.com/> (Erişim Tarihi: 24.04.2022)
- Url-17: <https://www.trendyol.com/granada/sol-klarnet-beki> (Erişim Tarihi: 24.04.2022)
- Url-18: <https://www.onursaglam.org/blog/klarnet-kamisi-uzerine> (Erişim Tarihi: 24.04.2022)
- Url-19: <https://www.do-re.com.tr/bg-tenor-ligature-standard-saksafon-deri-bilezik> (Erişim Tarihi: 24.04.2022)
- Url-20: <https://www.trendyol.com/granada/klarnet-kelepce-klarnet-bilezik-p-135395563> (Erişim Tarihi: 24.04.2022)
- Url-21: <https://www.keylan.com.tr/klarnet-ligatur-kapak-vandoren-klassik-ipli-plastik-kapakli-bb> (Erişim Tarihi: 24.04.2022)
- Url-22: <https://www.hepsiburada.com/klarnet-aksesuar-bilezik-gumus-kabsv-pm-musicalmzk09638391> (Erişim Tarihi: 24.04.2022)
- Url-23: <https://fashion-tl.decorapro.com/muzykalnye-instrumenty/klarnet/> (Erişim Tarihi: 25.04.2022)
- Url-24: [Sol Klarnet Nedir? \(klarnethane.com\)](#) (Erişim Tarihi: 25.04.2022)
- Url-25: <https://avatars.mds.yandex.net/i?id=e4d397641608988bb39382946204314a-4726647-images-thumbs&n=13> (Erişim Tarihi: 25.04.2022)
- Url-26: [YENI Klarnet Ağızlık Ve Bağ Ve Kapak Kategoride. Klarnet. S.IllusionArtStore.com](#) (Erişim Tarihi: 25.04.2022)
- Url-27: https://mcdn01.gittigidiyor.net/75978/759784528_0.jpg?1651841 (Erişim Tarihi: 25.04.2022)
- Url-28: [Pinterest.com](#) (Erişim Tarihi: 25.04.2022)
- Url-29: <https://sites.google.com/a/clarinetpages.net/www/albert-system-clarinets>

- Url-30: <https://www.klarnethane.com/2020/11/klarnetin-ses-genisligi-ve-tnlama.html> (Erişim Tarihi: 25.04.2022)
- Url-31: [T.S.M.'nde Perde İsimleri, Nota Yerleri ve Değiştirici İşaretleri – Defteriniz.com](https://www.defteriniz.com) (Erişim Tarihi: 26.04.2022)
- Url-32: [Pinterest.com](https://www.pinterest.com) (Erişim Tarihi: 26.04.2022)
- Url-33: <https://bisgen.blogspot.com/2021/02/sol-klarnet-nota-parmak-pozisyonlari.html> (Erişim Tarihi: 26.04.2022)
- Url-34: <http://osmanli.site/osmanli-muzik-musiki-sultan/mizika-i-humayun-mizika-yi/muzika-i-humayun-nedir-kurulusu/> (Erişim Tarihi: 26.04.2022)
- Url-35: <https://turkish.alibaba.com/product-detail/Klarnet-Processing-French-system-G-clarinet-62460653433.html> (Erişim Tarihi: 26.04.2022)
- Url-36: <https://www.hepsiburada.com/yissi-sol-klarnet-gul-agaci-6-gozlu-pm-musicens57118> (Erişim Tarihi: 27.04.2022)
- Url-37: <https://www.akineri.com/3d-sol-klarnet/> (Erişim Tarihi: 27.04.2022)
- Url-38: <https://www.hepsiburada.com/klarnet-sol-amati-abanoz-acl-340s-o-pm-musicyamaha371> (Erişim Tarihi: 27.04.2022)
- Url-39: <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/ordulu-ustadan-woody-allen-a-klarnet-3731617> (Erişim Tarihi: 29.04.2022)
- Url-40: [Akineri Nefesli Sazlar - İzmir \(akineri.com\)](https://www.akineri.com) (Erişim Tarihi: 27.04.2022)
- Url-41: <https://www.husnuklarnet.com/urun/ayarli-barel> (Erişim Tarihi: 27.04.2022)
- Url-42: <https://www.enstrumanahsabi.com/blog/icerik/enstruman-agaclari-ve-ozellikleri-2> (Erişim Tarihi: 29.04.2022)
- Url-43: <https://www.diyadinnet.com/bilgi-1234-abanoz> (Erişim Tarihi: 30.04.2022)
- Url-44: <https://eksisozluk.com/grenadil--3141475> (Erişim Tarihi: 30.04.2022)
- Url-45: <https://www.milliyet.com.tr/egitim/simsir-agaci-nedir-nerede-yetisir-ozellikleri-nelerdir-6638664> (Erişim Tarihi: 30.04.2022)
- Url-46: <https://www.enstrumanahsabi.com/blog/icerik/enstruman-agaclari-ve-ozellikleri-1#:~:text=Ceviz%20a%C4%9Fac%C4%B1%20ile%20elde%20edilen,gitar%2C%20ud%20ve%20lavta%20gelir.&text=A%C4%9Fac%C4%B1n%20Sertlik%20Oran%C4%B1%3A%201130%20lbs%2Fcu.> (Erişim Tarihi: 30.04.2022)